

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

ફોજદારી અપીલ (અગેઈન્સ્ટ કન્વિક્શન) નં. ૧૫૭૩/૨૦૧૬

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિશ્રી સોનિયા ગોકાણી

=====

૧	શું લોકલ અખબારના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે?	ના

=====

જેનાજી માફાજી થાકોર. અપીલકર્તા (ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય. સામાવાળા (ઓ)/પ્રતિવાદી (ઓ)

=====

ઉપસ્થિતી:

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ તરફે એચ. સી. એલ. એસ. સમિતિના વકીલશ્રી,

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ તરફે વકીલશ્રી જીત જે. ભટ્ટ

સામાવાળા (ઓ)/પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે સરકારી વકીલ કુમારી મૈથિલી

મેહતા

=====

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી ન્યાયમુર્તિશ્રી સોનિયા ગોકાણી

તારીખ: ૨૫/૧૧/૨૦૧૭

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ ફોજદારી કાયું સંહિતા, ૧૯૭૩ (ટૂંકમાં, 'સંહિતા') ની કલમ ૩૭૪

હેઠળની અપીલ છે, જે વિદ્વાન અધિક ન્યાયાધીશ, સેશન્સ કોર્ટ, પાટણ દ્વારા

૧૦. ૦૯. ૨૦૧૫ ના રોજ , ના સ્પેશિયલ પોક્સો કેસ નંબર ૩૪/૨૦૧૫ માં

(જૂનો નંબર. સેશન્સ કેસ નંબર ૨૨/૨૦૧૪) અપાયેલા ચુકાદા અને હુકમની

વિરુદ્ધ છે, જેમાં તેઓએ અપીલકર્તાને ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ (અહીં થી

'આઈ. પી. સી. ') ની કલમ ૧૧૪ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે, તેમજ જાતીય ગુનાઓથી બાળકોના સંરક્ષણ અધિનિયમ, ૨૦૧૨ (ટૂંકમાં 'પોક્સો અધિનિયમ') ની કલમ ૧૭ હેઠળ ગુના માટે પણ આરોપી ઠેરવ્યો હતો અને તેને સાત વર્ષની સખત કેદની સજા અને રૂ. ૫, ૦૦૦/- નો દંડ અને જો દંડ ન ભરે તો ત્રણ મહિના માટે વધુ સાદી કેદની સજા ફટકારી હતી.

૨. સદરહુ અપીલની ટૂંકી વિગતો નીચે મુજબ છે:

ફરિયાદી પક્ષનો કેસ એ છે કે ફરિયાદી-પ્રોસેક્યુટ્રિક્સ, સુશ્રી એસ, એ ૨૫. /૦૩. /૨૦૧૩ ના રોજ પાટણ તાલુકા પોલીસ સ્ટેશનમા ફરિયાદ દાખલ કરી હતી, જેમાં તેણીએ જણાવ્યું હતું કે, ૨૨. /૦૩. /૨૦૧૩ ના રોજ સાંજે તેનો આખો પરિવાર તેના કાકા રૂપસંગજીના ઘરે ગયો હતો અને તે એકલા જ ઢોરને ચારો નાખવા માટે ઘરે રહી હતી. તેણીનો કેસ એ પણ છે કે આરોપી નંબર ૧, એટલે કે સંજય ઉર્ફે ચકાજી સોવનજી ઠાકુર જે હવે આરોપી છે, જેણે પોતાને તકશીરવાર ઠરાવવા સામે કોઈ અપીલ ન કરવાનું પસંદ કર્યું છે, તેણે ફરિયાદીને જાણ કરી કે તેના માતાપિતાએ તેને તેના કાકાના ઘરે બોલાવી હતી તે તેને લેવા આવ્યો હતો. આરોપી-સંજયજી તેના પાડોશી હોવાથી, તે તેની સાથે પરિચિત હતી અને તેથી તેની સાથે ગઈ હતી. ફરિયાદી વર્તમાન અપીલકર્તાથી પણ પરિચિત હતી, જે ઓટોરિક્ષા સાથે રસ્તા પર ઊભો હતો. ફરિયાદી મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તા સાથે ઓટોરિક્ષામાં ચડી ગયા પછી,

મુખ્ય આરોપી સંજયજીએ રિક્ષા ચાલકને ઓટોરિક્ષાને બાલિસણા તરફ લઈ જવા કહ્યું અને તે સમયે ફરિયાદીએ બહુ જ વિરોધ કર્યો હતો. જો કે, તેણીને આરોપી-સંજયજી અને હાલના અપીલકર્તા દ્વારા ગંભીર પરિણામોની ધમકી આપવામાં આવી હતી, અને તેથી, તેણીએ કોઈ હોબાળો મચાવ્યો ન હતો.

૨. ૧ વધુમાં, ફરિયાદી પક્ષનો કેસ છે કે જ્યારે ઓટોરિક્ષા પાટણ ચોકડી નજીક પહોંચી ત્યારે અપીલકર્તા અને આરોપી-સંજયજીએ હોટલમાંથી થોડો નાસ્તો ખરીદ્યો હતો. ત્યારબાદ, ઓટોરિક્ષાને બાલિસણા તરફ લઈ જવામાં આવી હતી અને તેને મોડી રાત્રે લગભગ ૧. ૩૦ વાગ્યે બાલિસણા અને સુંદર ગામો વચ્ચે આવેલી મોટી નહેરની બાજુમાં આવેલા બોરવેલ પાસે રોકવામાં આવી હતી. એક દંપતી બોરવેલ નજીક બનાવેલા ઓરડામાં રહેતા હતા. તેઓ મુખ્ય આરોપી-સંજયજીથી પરિચિત હોવાનું જણાતું હતું, જે ફરિયાદીને રૂમમાં લઈ ગયો હતો, જ્યાં તેણે તે રાત્રે તેના પર બે થી ત્રણ વખત બળાત્કાર ગુજાર્યો હોવાનો આરોપ છે. તે સમયે, આ દંપતી અને વર્તમાન અપીલકર્તા રૂમની બહાર રોકાયા હતા. બીજા દિવસે પણ મુખ્ય આરોપી સંજયજીએ મોડી રાત્રે તેના પર બે થી ત્રણ વખત બળાત્કાર ગુજાર્યો હતો. પછી, ત્રીજા દિવસે, રાત્રે લગભગ ૧૦ વાગ્યે, મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તાએ પેસેન્જર જીપ ભાડે રાખી અને ફરિયાદીને તેના ઘરની નજીક છોડી દીધી હતી.

૨. ૨ આ દરમિયાન ફરિયાદીની તેના માતા-પિતા દ્વારા શોધખોળ કરવામાં આવી રહી હતી. અને જ્યારે તે તારીખ ૨૫/૦૩/૨૦૧૩ ના રોજ ઘરે પાછી ફરી ત્યારે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૬૩, ૩૬૬, ૩૭૬, ૫૦૬ અને ૧૧૪ અને પોકસો અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટેની ફરિયાદ ગુના રજીસ્ટર નંબર ૫૩ of ૨૦૧૩ થી પાટણ તાલુકા પોલીસ સ્ટેશનમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી.

વર્તમાન અપીલકર્તા અને મુખ્ય આરોપી-સંજયજીની ૨૯/૦૩/૨૦૧૩ ના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી, જ્યારે ઓટોરિક્ષા ડ્રાઈવર એટલે કે મૂળ આરોપી નંબર-૩ની ૦૧/૦૪/૨૦૧૩ના રોજ પર ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. બાદમાં, આરોપી નંબર-૨ અને ૩ ને સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા, જ્યારે મુખ્ય દોષી-સંજયજી ત્યારથી જયુડીશ્યલ કસ્ટડીમાં છે.

૨. ૩ તપાસ કર્તા અધિકારીએ તા ૨૭/૦૫/૨૦૧૩ ના રોજ ચીફ જયુ. મેજિસ્ટ્રેટ, પાટણ સમક્ષ પ્રથમ આરોપપત્ર દાખલ કર્યું હતું અને આ કેસ શરૂઆતમાં ક્રિમિનલ કેસ નંબર ૧૬૧૫/૨૦૧૩ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો. જો કે, આ કેસ માત્ર સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા સુનાવણીપાત્ર હોવાથી, તેને સેશન્સ કોર્ટ, પાટણમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને સેશન્સ કેસ નંબર

૨૨/૨૦૧૪ તરીકે ફરી નોંધવામા આવ્યો હતો. એવું જણાય આવે છે કે સંબંધિત તપાસ કતૌ અધિકારીએ ત્યારબાદ પૂરક આરોપપત્ર દાખલ કર્યું હતું અને તેથી આ કેસને ફરીથી સ્પેશિયલ પોકસો કેસ નંબર ૩૪/૨૦૧૫ તરીકે ફરી નોંધવામા આવ્યો હતો.

૨. ૪ સુનાવણીના સમયે, આરોપીએ પોતે આરોપી છે તેમ કબુલ ન કરેલ હોવાથી, ફરિયાદી પક્ષે આરોપી વ્યક્તિઓ સામેના આરોપોને ઘરે લાવવા માટે ૧૨ જેટલા સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી.

ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર – નંબર	સાહેદનુ નામ	આંક નંબર
૧	ફરીયાદી – ભોગ બનનાર (મુળ ફરીયાદી)	૧૮
૨	ભાગાજી મદારજી ઠાકુર (ભોગ બનનારના પિતા)	૨૦
૩	દિનેશજી દેવાજી, ફરિયાદીના કપડાં જમ કરવાના પંચ સાક્ષી	૨૨
૪	મોહનજી જોધાજી, ગુનાના સ્થળ પંચનામુ ના પંચ સાક્ષી	૨૭
૫	ભાકરજી છાલાજી, ઓટોરિક્ષા જમ કરવાના પંચ સાક્ષી	૩૫
૬	દિનાજી સગ્રામજી, ઓટોરિક્ષા જમીના પંચ સાક્ષી	૩૭

૭	કનુભાઈ ગણેશભાઈ, જીપ ચાલક	૩૮
૮	ડૉ. ધવલકુમાર પટેલ, સી. એમ. ઓ જેમણે ફરિયાદીની તપાસ કરી	૩૯
૯	ભરતકુમાર લાલદાસ સાધુ	૪૫
૧૦	શેરમોહમ્મદ મેમન, ફરિયાદીની જન્મ તારીખ બાબતે તલાટી-કમ-મંત્રી	૫૨
૧૧	ડૉ. ખુસબુબેન પટેલ સ્ત્રીરોગ વિશેષગ્ય	૫૫
૧૨	જીગર ભરતકુમાર પંડિત, તપાસ અધિકારી	૫૯

૨. ૫ મૌખિક પુરાવા ઉપરાંત, ફરિયાદી પક્ષે નીચેના દસ્તાવેજી પુરાવા પણ રજૂ કર્યા હતા:

દસ્તાવેજી પુરાવા નંબર	સહભાગીઓ	એક્ઝિબિટ નંબર
૧	ફરિયાદ	૧૯
૨	ભોગ બનનારના કપડાં જમ કરવાનો પંચનામુ	૨૩
૩	ફરિયાદીના ઘરનું પંચનામુ	૨૬
૪	ગુનાના સ્થળનું પંચનામુ	૨૯
૫	આરોપી નંબર ૧ ની શારીરિક તપાસનું પંચનામુ	૩૨
૬	આરોપી નંબર ૧ ના કપડાં જમ કરવાનું પંચનામુ	૩૩
૭	આરોપી નં. ૩ ની શારીરિક તપાસનું	૩૬

	પંચનામુ	
૮	ભોગ બનનારનું તબીબી પ્રમાણપત્ર	૪૦
૯	મેડિકલ ઓફિસર, ધારપુરને પોલીસ મેમોરેન્ડમ મોકલવામાં આવ્યું	૪૧
૧૦	મૂળ તબીબી કેસ ભોગ બનનારના કાગળો	૪૨
૧૧	પોલીસ તપાસ માટે નિયુક્તી આદેશ	૪૬
૧૨	પી. આઈ. દ્વારા પી. એસ. ઓ. ને મોકલવામાં આવેલ મેમોરેન્ડમ	૪૭
૧૩	ભોગ બનનારનું ડેર ગ્રામ પંચાયત દ્વારા જારી કરાયેલ જન્મ તારીખ પ્રમાણપત્ર	૫૩
૧૪	ડેર ગ્રામ પંચાયતના જન્મ અને મૃત્યુ રજિસ્ટરનો ભાગ	૫૪
૧૫	આરોપી નંબર ૧ નું તબીબી પ્રમાણપત્ર	૫૬
૧૬	પોલીસે મેડિકલ ઓફિસર, ધારપુરને મેમોરેન્ડમ મોકલ્યું તે	૫૭
૧૭	આરોપીઓના મૂળ તબીબી કેસના કાગળો	૫૮
૧૮	કલ્પેશ ભજાજી (ભાઈ) નું જન્મ પ્રમાણપત્ર	૬૦
૧૯	નાગરાજસિંહ ભજાજી (ભાઈ) નું જન્મ પ્રમાણપત્ર	૬૧
૨૦	તારાબેન ભાગાજી (બહેન) નું જન્મ પ્રમાણપત્ર	૬૨
૨૧	આશાબેન ભાગાજી (બહેન) નું જન્મ પ્રમાણપત્ર	૬૩
૨૨	આઈ. ઓ. દ્વારા એફ. એસ. એલ. ને	૬૪

	મોકલવામાં આવેલ પત્ર	
૨૩	એફ. એસ. એલ. ને મોકલેલી નોંધ	૬૫
૨૪	એફએસએલમાંથી મળેલ પત્ર	૬૬
૨૫	એફએસએલ રિપોર્ટ	૬૭
૨૬	એફ. એસ. એલ. નો સીરોલોજીકલ અહેવાલ	૬૮
૨૭	ફોન કોલની વિગતો મેળવવા માટે લખાયેલ પત્ર	૬૯

૨. ૬ પુરાવાઓ નોંધવાનું પૂર્ણ થયા પછી, આરોપીના વધુ નિવેદનો સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ નોંધવામાં આવ્યા અને આખરે ટ્રાયલ કોર્ટે મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તાને દોષી ઠેરવ્યા, જ્યારે આરોપી નંબર ૩-રીક્ષા ડ્રાઈવર, એટલે કે નઝરુદ્દીન હુસૈનભાઈ સિંધીને શંકાનો લાભ આપીને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

૩. જ્યાં સુધી વર્તમાન અપીલકર્તાની વાત છે, તે આઈપીસીની કલમ ૧૧૪ અને પોક્સો એક્ટની કલમ ૧૭ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે આરોપી ઠેરવવામાં આવ્યો છે, જ્યારે મુખ્ય આરોપી સંજયજીને આઈપીસીની કલમ ૩૬૩, ૩૬૬, ૩૭૬, ૫૦૬ (૨) અને ૧૧૪ અને પોક્સો એક્ટની કલમ ૩ (એ) અને ૪ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે આરોપી ઠેરવવામાં આવ્યો છે.

૪. મુખ્ય આરોપી-સંજયજીએ અત્યાર સુધી તેની સજાના ચુકાદા અને આદેશ સામે કોઈ અપીલ દાખલ કરી નથી અને આમ, તેની સજાને પડકારવામાં આવી નથી.

૫. વર્તમાન અપીલકર્તાએ આ અપીલ દાખલ કરી છે, જેમાં ઉપરના ફકરા-૧માં ઉલ્લેખિત ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તેના દોષિ ઠરાવવાને પડકારવામાં આવેલ છે.

૬. એવી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન અધિક ન્યાયાધીશે કથિત ગુના પહેલા મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને ફરિયાદી વચ્ચેના સંબંધને ધ્યાનમાં ન લઈને ગંભીર ભૂલ કરી છે. મુખ્ય આરોપી-સંજયજીએ ફરિયાદી માટે માત્ર સેલફોન જ ખરીદ્યો ન હતો, પરંતુ તે તેને નિયમિત ધોરણે પોકેટ મની પણ આપતો હતો. બીજું, તેણી પાસે હોબાળો મચાવવાની અને સ્થળ પરથી ભાગી જવાની પૂરતી તક હતી છતાં, તેણીએ તેના બદલે મુખ્ય આરોપી-સંજયજી સાથે જવાનું ચાલુ રાખ્યું. ફરિયાદી પક્ષે રજૂ કરેલી સમગ્ર વાર્તા અત્યંત અસંભવિત છે. ફરિયાદી તરફથી પણ કોઈ પ્રતિકાર થયો ન હતો અને તે ફક્ત પરિવારના સભ્યોના દબાણને કારણે અથવા તેણીને પોતાની જાતને બચાવવાના ઈરાદાથી જ તેણે આખી વાર્તા રચી હતી. તે અપીલકર્તાનો પણ કેસ છે કે વિદ્વાન અધિક ન્યાયાધીશે ફરિયાદીની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઓછી હોવાનું માનીને ગંભીર ભૂલ કરી હતી, જ્યારે હકીકતમાં, ફરિયાદી પક્ષ તેણીની ઉંમર વાજબી શંકાની પર સ્થાપિત

કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યો હતો. અધિક ન્યાયાધીશ પણ તેમને માત્ર આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૧૪ હેઠળ આરોપી ઠેરવી શક્યા ન હોત, અને તેથી હકીકતમાં અપીલકર્તાની કોઈ ભૂમિકા મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવાઓ દ્વારા સ્થાપિત કરવામાં આવતી નથી.

૭. આ અદાલતે કાનૂની સહાય સમિતિ દ્વારા અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ભટ્ટને સાંભળ્યા હતા, જેમણે આ અદાલત સમક્ષ સ્પે. પોકસો કેસ નંબર ૩૪/૨૦૧૫ના સમગ્ર રેકૉર્ડ બાબતે છલાવટ કરી હતી. તેમણે મુખ્યત્વે ફરિયાદીની ઉંમરના સંબંધમાં ફરિયાદીના પુરાવા પર સવાલ ઉઠાવતી દલીલ કરી હતી. વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ભારપૂર્વક જણાવવામાં આવ્યું છે કે, તેણીના પોતાના નિવેદન અનુસાર, ફરિયાદી પોતાની બહેનોમાં બીજા ક્રમે છે અને તેણીની મોટી બહેન, જે વર્ષ ૨૦૦૯માં ૧૮ વર્ષની વયે પરણેલી હતી, તે તેણી કરતાં બે વર્ષ મોટી છે, તેથી તેણી ૧૮ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની ન હોઈ શકે. વધુમાં, એવી રજુઆત કરવામાં આવેલ છે કે કચેરેય કોઈ પણ શાળામાં ઓપચારીક શિક્ષણ ન લીધેલ હોવાને લીધે, તેની ઉંમર દર્શાવવા માટે એકમાત્ર પુરાવા ડેર ગ્રામ પંચાયતની જન્મ અને મૃત્યુ નોંધણી ઉપલબ્ધ છે, જે ભાગાજી મદારજી ઠાકુર એટલે કે ફરિયાદીના પિતાના ત્રીજા બાળકની જન્મ તારીખ ૧૫/૧૦/૧૯૯૬ દર્શાવે છે. તેમણે વધુમાં રજુઆત કરવામાં આવેલ કે માતા-પિતામાંથી કોઈ પણ બાળકની જન્મ તારીખ નોંધાવવા ગયા ન હતા અને તે કોઈ

પીએચસી કાર્યકર હતા, જેમણે ગામના રેકૉર્ડમાં જન્મ તારીખ નોંધાવી હતી, જેની ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી નથી. વધુમાં, રેડિયોલોજિસ્ટ અને દંત ચિકિત્સક જેમણે બંનેએ ફરિયાદીની તપાસ કરી હતી અને તેણીની ઉંમર ૧૬ થી ૧૮ વર્ષની વચ્ચે હોવાનું જણાવ્યું હતું, તેમની કોઈ તપાસ કરવામાં આવેલ નથી, તે પણ ફરિયાદીના કેસને ખુબ નુકશાન કરશે.

૭. ૧ તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, તેમણે નીચેના નિર્ણય પર આધાર રાખવાનો પ્રયાસ કર્યો:

(૧) ‘ગુજરાત રાજ્ય વિ. ઓસ્માન આઈ. સંગર’, ૨૦૧૨ (૦)
જીએલએચઈએલ-એચસી ૨૨૬૪૯૭;

(૨) ‘મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વિ. મુન્ના ઉર્ફેશંભૂ નાથ ’, ૨૦૧૫ (૦)
એઆઈજેઈએલ-એચસી ૫૭૦૭૧;

(૩) ‘સુરેશભાઈ મગનભાઈ વાઘેલા વિ. ગુજરાત રાજ્ય ’, ૨૦૧૬ (૦)
એઆઈજેઈએલ-એચસી ૨૩૬૦૫૧;

૭. ૨ ફરિયાદીની વર્તણૂક પર, વિદ્વાન વકીલ, શ્રી ભટ્ટે જણાવ્યું હતું કે તેણી લગભગ બે દિવસ આરોપી સાથે રહી છે, ફરિયાદી પક્ષના કેસ મુજબ, બીજા દિવસે લગભગ ૧૦ વાગ્યે કે જ્યારે તેણીને તેના માતાપિતાના ઘરે પરત લાવવામાં આવી હતી, તે પહેલાં તેણીએ કોઈ અવાજ ઉઠાવ્યો ન હતો. આરોપી વ્યક્તિઓ સાથે ઓટોરિક્ષામાં મુસાફરી કરતી વખતે કે પછી પણ તેણીએ કોઈ હોબાળો મચાવ્યો ન હતો, અને તેથી, તે કહેવાની જરૂર નથી કે તેણી તેમની સાથે સ્વેચ્છાએ આવી હતી. ફરિયાદીની વ્યક્તિ અથવા આરોપીના શરીર પર કોઈ ઈજા મળી નથી. તબીબી પુરાવા પણ આ હકીકતને સમર્થન આપે છે. તેમની રજૂઆત છે કે કથિત ગુના બન્યાના ત્રણ દિવસ પછી ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવેલ. વધુમાં, ફરિયાદીના પિતાએ એમ પણ કહ્યું હતું કે તેઓએ આ બાબતે એકબીજા સાથે ચર્ચા કરી હતી અને યોગ્ય ચર્ચા કર્યા પછી ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તે પાસાને પણ આ અદાલતમાં ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ.

૮. પ્રતિવાદી-રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન એપીપી, કુ. મહેતાએ ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે ફરિયાદીએ ઉલટતપાસમાં જણાવ્યું હતું કે મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલી ધમકીને કારણે તેણી પાસે ભાગી જવાની કોઈ તક નહોતી. વધુમાં, જ્યારે તેણીને એક એવી જગ્યાએ લઈ જવામાં આવી હતી, જે તદ્દન અલાયદી હતું, ત્યારે તેણી પાસે

હોબાળો મચાવવા માટે કોઈ અવકાશ નહોતો. તેણે મુખ્ય આરોપી-સંજયજી સાથે પ્રેમ સંબંધ હોવાનો પણ ઇનકાર કર્યો હતો. વર્તમાન અપીલકર્તાએ બોરવેલની બાજુના રૂમમાં રહેતા દંપતીને મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને ફરિયાદીને આશ્રય આપવા વિનંતી કરી હતી. વર્તમાન અપીલકર્તાની ભૂમિકા ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા સચોટ રીતે સ્થાપિત કરવામાં આવેલ છે. તેણીએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે આ બધું પૂર્વ-આયોજિત હતું, કારણ કે ગુનાના સમયે ફરિયાદી ઘરે એકલી હતી અને તેના માતા-પિતા તેના કાકાના ઘરે ભોજન માટે ગયા હતા, તે સમયે આરોપી તેણીને છેતરીને લઈ ગયો હતો.

૮. ૧ તેણીએ વધુમાં વિનંતી કરી હતી કે, કોઈપણ રીતે જ્યારે ફરિયાદી પક્ષના કેસનું મુલયાન્કન કરવામાં આવે અને તે જાણવા મળે કે તેણીની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી વધુ નથી, અને તેથી, તેણીની સંમતિની મુખ્ય આરોપી અને વર્તમાન અપીલકર્તા કે જેણે ઉપરોક્ત ગુનાને પ્રોત્સાહન આપ્યું છે, તેના દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુના પર કોઈ અસર થશે નહીં અને ત્યારે તેની સજાને કોઈપણ રીતે અસર કરશે નહીં.

૯. બંને પક્ષોને સાંભળ્યા પછી અને સાક્ષીઓની જુબાની અને દસ્તાવેજ પુરાવાઓના રૂપમાં ફરિયાદી પક્ષની સમગ્ર સામગ્રી જે વિદ્વાન અધિક ન્યાયાધીશ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી છે, તેની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરતા આ અદાલતે

નોંધ્યું છે કે ફરિયાદી-ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૧ ની જુબાનીથી સ્પષ્ટ છે, જ્યાં, તેણીએ જણાવ્યું હતું કે ગુનાની તારીખે તે તેના ઘરે એકલી હતી, કારણ કે, તેના પરિવારના સભ્યો તેના કાકાના ઘરે ગયા હતા, જ્યાં તેમના દ્વારા ભોજનનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. મુખ્ય આરોપી-સંજયજી તેણીને તેના પિતા બોલાવે છે એમ કહીને લેવા ગયા. તે મુખ્ય આરોપી-સંજયજીની સાથે હતી, જ્યાં હાલનો અપીલકર્તા ઓટોરિક્ષા સાથે ઊભો હતો. જ્યારે તેણીને ખબર પડી કે ઓટોરિક્ષા બાલિસણા તરફ જઈ રહી છે, ત્યારે તેણીએ બૂમો પાડી હતી અને વિરોધ પણ કર્યો હતો, તે તબક્કે, તેણીને મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તા બંને દ્વારા ધમકી આપવામાં આવી હતી. વધુમાં, ઓટોરિક્ષા પાટણ ચોકડી પર પહોંચ્યા પછી આરોપીઓએ નાસ્તાની ખરીદી કરી હતી.

૯. ૧ ફરિયાદીએ તે સ્થળનું ચોક્કસ સ્થાન પણ આપ્યું હતું, જ્યાં તેણીને મુખ્ય દોષી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તા દ્વારા લઈ જવામાં આવી હતી, જે એક મોટી નહેરની નજીક સ્થિત બોરવેલને અડીને આવેલો ઓરડો હતો, જેમાં એક દંપતી રહેતું હતું. આ દંપતીની ઉંમર લગભગ ૩૦ વર્ષની હતી. તેમને ત્યાં છોક્ર્યા બાદ ઓટોરિક્ષા ત્યાંથી રવાના થઈ ગઈ હતી. રાત્રે લગભગ ૧ વાગ્યા હશે, જ્યારે ઉપરોક્ત દંપતી અને વર્તમાન અપીલકર્તા રૂમની બહાર સૂઈ ગયા હતા, જ્યારે મુખ્ય દોષી-સંજયજી અને ફરિયાદી બંને રૂમમાં સૂઈ ગયા હતા, જ્યાં મુખ્ય આરોપી-સંજયજી પર તે રાત્રે તેની સાથે બે-ત્રણ વખત જાતીય સંબંધ

બાંધવાનો આરોપ છે. બીજા દિવસે દિવસ દરમિયાન કંઈ થયું નહીં. જોકે, રાત્રે મુખ્ય દોષી સંજયજીએ ફરીથી તેની સાથે બે-ત્રણ વખત જાતીય સંબંધ બાંધ્યો હતો. ત્યારબાદ, ત્રીજા દિવસે, રાત્રે લગભગ ૧૦ વાગ્યે, બંને આરોપીઓએ જીપ કાર ભાડે રાખી હતી અને ફરિયાદીને તેના માતાપિતાના ઘરે છોડી દીધી હતી. ફરિયાદીના માતા-પિતા તેણીને શોધી રહ્યા હતા અને તેના પરત ફર્યાના બીજા દિવસે પાટણ તાલુકા પોલીસ સ્ટેશનમાં એફ. આઈ. આર. દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે પછી તેણી ધારપુરમાં તબીબી તપાસ માટે આવી હતી અને પંચનામુ કર્યા પછી પોલીસ દ્વારા તેના કપડાં જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા. ફરિયાદીએ મુખ્ય આરોપી-સંજયજીની ઓળખ કરી હતી, અને વિદ્વાન નયાયાધિશ સમક્ષ પણ આરોપીની ઓળખ કરી હતી.

૯. ૨ તેણીએ તેણીની ઉલટ તપાસમાં, તેના ભાઈ-બહેનોની વિગતો આપી હતી અને તેણીએ જણાવ્યું હતું કે તે ફરિયાદી તરફેના સાહેદ નંબર-૨ની બીજી પુત્રી હતી અને તેણી તેની મોટી બહેન કે જેના લગ્ન અઢાર વર્ષની ઉંમરે થયા હતા તે કાંસુબેનથી બે વર્ષ નાની હતી, કાંસુબેનના લગ્ન તેના નિવેદન નોંધવાની તારીખથી પાંચ વર્ષ પહેલાં થયા હતા. તેણીએ કહ્યું કે તેણીને તેની જન્મ તારીખ ખબર નથી. તેમણે જણાવ્યું હતું કે, ઘટના સમયે તેમના પિતા-ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૨ યોગીભાઈ પટેલનું ખેતર સંભાળી રહ્યા હતા, જ્યારે મુખ્ય આરોપીના પિતા-સંજયજી પ્રભુદાસ પટેલનું ખેતર ખેડતા હતા અને તેઓ

પ્રભુદાસ પટેલનાં ખેતરમાં આવેલા ઓરડામાં રહેતા હતા. તેણીએ સ્વીકાર્યું કે તે અને તેના પરિવારના સભ્યો મુખ્ય આરોપી-સંજય અને તેના પરિવારના સભ્યોથી પરિચિત હતા. જોકે, તેમણે એ વાતને નકારી કાઢી હતી કે તેઓ વારંવાર મુખ્ય આરોપી-સંજયજીના ઘરે જતી હતી. તેણીએ સ્વીકાર્યું કે તેના બે ભાઈઓ તેમના ઘરમાં વીજળીનું જોડાણ ન હોવાથી મુખ્ય આરોપી-સંજયજીના ઘરે વાંચવા માટે જતા હતા. તેણીએ સ્વીકાર્યું કે જ્યારે મુખ્ય આરોપી-સંજયજી ઓટોરિક્ષા સાથે આવ્યો હતો, ત્યારે પ્રભુદાસ પટેલ બોરવેલ પર હાજર હતા. તેમ છતાં તેણી પોતાની વાત પર મક્કમ રહી કે, દોષિતોએ તેને ધમકી આપી હોવાથી, તેણીએ બૂમો પાડી ન હતી. તેણીએ સ્વીકાર્યું કે ઓટોરિક્ષા ત્રણ બાજુથી ખુદ્દી હતી. તેણીએ એમ પણ જણાવ્યું હતું કે તેણે દંપતીને જાણ કરી હતી કે તેને મુખ્ય આરોપી-સંજયજી બળજબરીથી લાવ્યા હતા અને તેમ છતાં તે દંપતીએ તેની મદદ કરી નહોતી. તેણીએ મુખ્ય આરોપી-સંજયજી સાથે છેલ્લા ૧૨ મહિનાથી વધુ સમયથી તેનો સંબંધ હોવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. તેમણે એ વાત પણ નકારી કાઢ્યું હતું કે મુખ્ય આરોપી-સંજયજીએ તેમના માટે સેલફોન ખરીદ્યો હતો. જોકે, તેણીએ જણાવ્યું હતું કે સંજયજીએ તેને તેના પિતા સાથે વાત કરવા દેવા માટે એક વખત તેનો સેલફોન આપ્યો હતો. તેણીએ એ વાત નકારી કાઢી કે કથિત ગુનાના ત્રણ દિવસ પહેલા તે સંજયજી અને તેની બહેન સાથે પાટણ ગઈ હતી અને તે વારંવાર પૈસા આપતો હતો.

૧૦. ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૨ ભાગાજી મદારજી ઠાકુરની જુબાની તેમની ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧ ની જુબાની સાથે સુસંગત છે અને તેમણે તેમના દ્વારા કહેલી વિગતો ફરી ઉચ્ચારી હતી, જેમાં કોઈ પુનરાવર્તનની જરૂર નથી.

૧૦. ૧ પોતાની ઉલટ તપાસમાં ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૨ એ સ્વીકાર્યું હતું કે પ્રભુદાસ પટેલનાં ખેતરમાં એક બોરવેલ અને એક ઓરડો લગભગ ૧૦૦ ફૂટના અંતરે આવેલા છે, જ્યાં દોષી સંજયજી અને તેમનો પરિવાર રહેતો હતો. તેમણે જણાવ્યું હતું કે આરોપી-સંજયજી ઉઝામાં રહેતો હતો અને તેના માતાપિતાને મળવા વારંવાર આવતો હતો. તેઓ સ્વીકાર્યું કે ગુનાની તારીખે, જ્યારે ફરીયાદી ગુમ થઈ ગઈ હતી, ત્યારથી ત્રીજા દિવસે તેણી પરત ન આવી ત્યાં સુધી પોલીસને જાણ કરવામાં આવી ન હતી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે પરિવારના સભ્યો વચ્ચે આ બાબતે ચર્ચા કર્યા પછી, તેઓએ પોલીસનો સંપર્ક કરવાનું નક્કી કર્યું અને તેથી, બે દિવસ પછી એફ. આઈ. આર. નોંધવામાં આવી હતી. તેણે તેની પુત્રી અને આરોપી સંજયજી વચ્ચેના કોઈ પણ સંબંધ નકાર્યો હતો. તેમણે એ વાત પણ નકારી કાઢી કે ફરીયાદી પોતાની જાતે જ ઘર છોડી ગયી હતી, કારણ કે, તે તેણીના લગ્ન કોઈ બીજા સાથે કરાવવા માંગતો હતો.

૧૧. દિનેશજી દેવાજી-ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૩ ફરીયાદીની શારીરિક તપાસ અને તેના કપડાં જપ્ત કરવાના પંચનામુના પંચોમાંના એક છે. આ

સાક્ષીએ ફરિયાદી પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું હતું. તે ફરિયાદીના કાકા હતા અને તેમણે સ્વીકાર્યું કે ફરિયાદીના પિતા એટલે કે ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૨ એ પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ કરી હતી અને તે પછી તરત જ પોલીસ દ્વારા તેના કપડાં જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા.

૧૨. મોહનજી જોધાજી, ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૪, કે જેની હાજરીમાં ગુનાના સ્થળનું પંચનામું કરવામાં આવ્યું હતું. આરોપીઓના કપડાં જપ્ત કરનારનો પંચનામું કરતી વખતે પણ તેને બોલાવવામાં આવ્યો હતો. મુખ્ય આરોપી અને તેના પરિવાર સાથે તેના સારા સંબંધો હતા. જો કે, કથિત અપરાધ પછી, તેમના સંબંધો વણસી ગયા હતા. તેઓ એ વાત સ્વિકારી હતી કે નહેર અને બોરવેલ સુધીનો રસ્તો, કે જ્યાં આરોપી-સંજયજી ફરિયાદીને લઈ ગયા હતા તે મુસાફરોની અવર-જવર વાળો છે અને જ્યારે પંચનામું કરવામાં આવ્યું હતું તે તારીખે ઘણા લોકો તે રસ્તા પરથી પસાર થઈ રહ્યા હતા.

૧૩. જ્યાં સુધી ભાકરજી છાલાજી-ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૫ અને દિનાજી સત્રામજી-ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૬ના પુરાવાઓની વાત છે, તેઓ ઓટોરિક્ષાની જમીના પંચનામાના પંચ સાક્ષી છે. જો કે, તેઓએ ફરિયાદી પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું ન હતું અને તેમને ફરી ગયેલ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

૧૪. કનુભાઈ ગણેશભાઈ ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૭ એ જીપનો ડ્રાઈવર છે જેમાં ફરિયાદીને તેના માતાપિતાના ઘરે પાછા ઉતારવામાં આવી હતી. જોકે, આ સાહેદે ફરિયાદી પક્ષના કેસને સમ્રથન આપ્યું ન હતું અને તેમને ફરી ગયેલ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. જોકે, તેણે સ્વીકાર્યું હતું કે તે જીજે-૮-વી-૩૨૮૫ નોંધણી નંબર ધરાવતી મેક્સી જીપ ચલાવે છે. . તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમને સુરસંગજી દ્વારા રૂ. ૭૫૦/- આપવામાં આવ્યા હતા. તેણે ૩૧/૦૩/૨૦૧૩ના રોજ પોલીસ સમક્ષ કોઈ નિવેદન આપેલ કે કેમ તે બાબતનો ઇનકાર કર્યો હતો. જોકે, તેમની ઉલટ તપાસમાં તેમણે સ્વીકાર્યું હતું કે જ્યારે તેઓ થારાથી આવી રહ્યા હતા, ત્યારે તેમને રસ્તા પરથી જ ભાડે રાખવામાં આવ્યા હતા.

૧૫. આ તબક્કે, ફરિયાદીની જન્મ તારીખના સંદર્ભમાં પુરાવા ઉલ્લેખને પાત્ર છે.

૧૫.૧ શેરમોહમ્મદ મેમન-ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧૦, જે નિયમિત સાક્ષી ન હતા અને વધારાના સાક્ષી હતા, જેમને સંહિતાની કલમ ૩૧૧ હેઠળ અરજી કર્યા પછી વિદ્વાન અધિક ન્યાયાધીશ દ્વારા તપાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. તેઓ સંબંધિત સમયે ૨૦/૧૧/૨૦૧૩ થી ડેર ગામમાં તલાટી-કમ-મંત્રી તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યા હતા. આ સાક્ષી વર્ષ ૧૯૯૬ની જન્મ અને મૃત્યુની નોંધણીનું મૂળ રજિસ્ટર લાવ્યો હતો, જ્યાં ક્રમ નંબર ૩૬ પર ફરીયાદી

તરફે સાહેદ નંબર- ૨ની પુત્રીની જન્મ તારીખ ૦૧/૧૦/૧૯૯૬ તરીકે નોંધાયેલી છે, જે ૨૯/૧૦/૧૯૯૬ પર નોંધવામાં આવી હતી, જ્યાં ઉપરોક્ત નોંધ સામે બાળકનું કોઈ નામ નથી. જોકે, માતાનું નામ લીલાબેન અને પિતાનું નામ ભાગાજી છે. તે બાળક એક છોકરી હતી અને તેની અન્ય વિગતો દાખલ કરવામાં આવી હતી. તે નોંધપાત્ર છે કે જન્મની વિગતો એક મહિલા સામાજિક કાર્યકર, જાહેર આરોગ્ય કેન્દ્ર, ડેર દ્વારા આપવામાં આવી હતી. આ રજિસ્ટર ફાટી ગયું હતું અને સંપૂર્ણ નામો વાંચવાનું પણ મુશ્કેલ હતું.

૧૫.૨ ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧૦ના પુરાવા સાથે, અહીં તે ડૉ. ધવલકુમાર પટેલ-ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૮ના પુરાવાની તપાસ સુસંગત હશે, જેમણે ફરીયાદીની તપાસ કરી હતી અને જેમની સામે તેમણે બનાવની વિગતો રજુ કરી હતી કે મુખ્ય આરોપી-સંજયજી તેને ૨૨/૦૩/૨૦૧૩ ના રોજ અજાણ્યા સ્થળે લઈ ગયા હતા અને તેની સાથે બળાત્કારનો ગુનો કર્યો હતો અને તેણીને તેના માતાપિતાના ઘરે પરત મોકલી દેવામાં આવી હતી, જ્યાં પછી તેણીએ પોલીસ ફરિયાદ કરી હતી. આ બનાવની વિગતો તેણે મહિલા પોલીસ કોન્સ્ટેબલ અને સ્ટાફ નર્સની હાજરીમાં આપી હતી. તેણીને ડૉ. મયંકભાઈ (દંત ચિકિત્સક) પાસે મોકલવામાં આવી હતી, જેમણે જણાવ્યું હતું કે તેણીની ઉંમર ૧૪ થી ૧૬ વર્ષની વચ્ચે છે, જ્યારે ફરીયાદીની રેડિયોલોજીકલ તપાસ કરનાર ડૉ. ઉમેશભાઈએ જણાવ્યું હતું કે તેણીની ઉંમર ૧૬ થી ૧૮ વર્ષની વચ્ચે છે.

૧૫.૩ ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૮એ તેની ઉલટતપાસમાં, એ સ્વીકાર્યું હતું કે ફરિયાદીની તબીબી તપાસ હાથ ધરવા માટે, તેના માતાપિતાની સંમતિ લેવામાં આવી ન હતી. વધુમાં, તેણી પરિણીત છે કે કેમ એ પણ પ્રમાણપત્રમાં દર્શાવવામાં આવી ન હતી. ફરિયાદીની શરીર પર કોઈ બાહ્ય ઈજાના કોઈ નિશાન નહોતા. જોકે, તેઓ દંત ચિકિત્સક અને રેડિયોલોજિસ્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા મંતવ્યો અંગે કંઈપણ કહી શકે તેમ ન હતા. કારણ કે, તેઓ માત્ર એક્સ-રે અને અહેવાલો લાવ્યા હતા.

૧૫. ૪ તપાસ અધિકારી-ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧૨એ આંક-૫૯ થી તેમની વિગતવાર તપાસમાં સ્વીકાર્યું હતું કે દાર ગ્રામ પંચાયતના રજિસ્ટર, આંક-૫૪ માં છોકરીનું નામ નથી. તેમણે એ પણ સ્વીકાર્યું હતું કે, એફ. આઈ. આર. દાખલ કરતી વખતે ફરિયાદીની જન્મ તારીખ અથવા જન્મ તારીખ પ્રમાણપત્રનો કોઈ પુરાવો લાવવામાં આવ્યો ન હતો. ફરિયાદ ત્રણ દિવસ પછી મોકેથી આપવામાં આવી હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે જ્યાં સુધી જન્મ પ્રમાણપત્રો, આંક-૬૦ અને ૬૩ની વાત છે ત્યાં સુધી તેમણે શાળાના આચાર્યનું નિવેદન નોંધ્યું નથી.

૧૬. બંને પક્ષોને સાંભળ્યા પછી, સૌપ્રથમ ફરિયાદીની ઉંમરના પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લેતા, તે સ્પષ્ટ છે કે ફરિયાદી પક્ષે માત્ર એક જ સાક્ષીની તપાસ કરી છે, એટલે કે ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧૦, જે તલાટી-કમ-મંત્રી, ડેર ગ્રામ પંચાયત

તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યો હતો અને તે પણ ત્યારે કે જ્યારે ફરિયાદી પક્ષે સંહિતાની કલમ ૩૧૧ હેઠળ અરજી કર્યા પછી તેને વિદ્વાન અધિક ન્યાયાધીશ દ્વારા તપાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧૦ની જુબાની અને તેમના નિવેદનના સમર્થનમાં તેમણે રજૂ કરેલા સંબંધિત દસ્તાવેજો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વર્ષ ૧૯૯૬માં જન્મ અને મૃત્યુના રજિસ્ટરમાં કરવામાં આવેલી એન્ટ્રી પીએચસીના મહિલા સામાજિક કાર્યકરના કહેવા પર કરવામાં આવી છે. જન્મની વિગતો કોઈ પણ માતા-પિતા દ્વારા આપવામાં આવી ન હતી, પરંતુ ઉક્ત મહિલા સામાજિક કાર્યકર્તા દ્વારા આપવામાં આવી હતી. આમ, ઉપરોક્ત પુરાવા પરથી જે જોઈ શકાય છે તે એ છે કે આ બાળક ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૨ની ત્રીજી છોકરી હતી, જેનું નામ તેમાં ઉલ્લેખિત નહોતું.

૧૬.૧ તે એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે એફ. આઈ. આર. દાખલ કરતી વખતે ફરિયાદીની ઉંમરનો પુરાવો પોલીસને આપવામાં આવ્યો ન હતો. ત્યારબાદ પણ, અદાલતને જે એક માત્ર વિગતો આપવામાં આવી હતી તે ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧૦ અને ૧૧ અને જન્મ અને મૃત્યુ રજિસ્ટરના પુરાવાના સ્વરૂપમાં છે, જેમાં બાળકનું નામ નથી. ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૨ અને ફરિયાદીની જુબાની અનુસાર, તે ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૨ની બીજી પુત્રી છે. ફરિયાદીના જણાવ્યા અનુસાર, તેણી તેની મોટી બહેન કરતાં બે વર્ષ નાની છે, જે તેના પુરાવા નોંધવાની તારીખના લગભગ પાંચ વર્ષ પહેલાં ૧૮ વર્ષની ઉંમરે

પરણેલી હતી. અલબત્ત, ફરિયાદી દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી વિગતોની ચકાસણી કરવા માટે કોઈ સમકાલીન રેકૉર્ડ ઉપલબ્ધ નથી. પરંતુ, તેણીના નિવેદનો અનુસાર, જો વર્ષ ૨૦૦૯માં તેણીની બહેનની ઉંમર ૧૮ વર્ષની હોત, તો વર્ષ ૨૦૦૯માં તેણીની ઉંમર ૧૬ વર્ષની હોત. તેથી, વર્ષ ૨૦૧૧માં ફરિયાદીની ઉંમર ૧૬ વર્ષથી વધુ હશે. એટલે કે, ફરિયાદીની મોટી બહેનનો જન્મ વર્ષ ૧૯૯૧માં થયો હોવાથી, તેનો જન્મ વર્ષ ૧૯૯૩માં થયો હશે. રજિસ્ટરમાં નોંધાયેલી વિગતો અનુસાર વર્ષ ૧૯૯૬માં ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૨ ની ત્રીજી દીકરીનો જન્મ થયો હતો. તારાબેન માટે ડેર પ્રાથમિક શાળાના આચાર્ય દ્વારા આપવામાં આવેલ જન્મ પ્રમાણપત્રની તારીખ ૧૫. ૦૧. ૧૯૯૮ અને તેની બહેનનું જન્મ પ્રમાણપત્ર ૦૧. ૦૬. ૨૦૦૩ છે. જો આ પ્રમાણપત્રો ધ્યાને લેવામાં આવે, તો ડેર ગ્રામ પંચાયત દ્વારા જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્ર, આંક-૫૩ અને વચ દર્શાવતું રજિસ્ટર, વર્ષ ૧૯૯૬ માં ફરિયાદીની ઉંમર પર વિશ્વાસ કરવો જરૂરી છે. જો કે, ન તો શાળાના આચાર્યની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને ન તો તપાસ કર્તા ફરિયાદી નંપ ૧૨ ના કથન મુજબ ફરિયાદીના ભાઈ-બહેનની ઉંમરના સંબંધમાં પ્રમાણપત્રની સામગ્રીની સત્યતાની પુષ્ટિ કરવા માટે સંબંધિત અધિકારી અથવા આચાર્યનું કોઈ નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું.

૧૬. ૨ જો કે, સર્વોચ્ચ અદાલતના **'સુરેશભાઈ મગનભાઈ વાઘેલા (તળપદા) વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય'**, ૨૦૧૭ (૨) જી. એલ. આર. ૧૦૨૯ના ચુકાદાનો

સંદર્ભ આપવો યોગ્ય રહેશે, જ્યાં વિવિધ નિર્ણયોના સંદર્ભમાં, અદાલત ફરિયાદીની ઉંમર પર વિશ્વાસ કરતી ન હતી. '**બિરાદ માલ સિંઘવી વિરુદ્ધ આનંદ પુરોહિત**', એ. આઈ. આર. ૧૯૮૮ એસ. સી. ૧૭૯૬ ના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરતા સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે શાળા રજિસ્ટર અને માધ્યમિક શાળા પ્રમાણપત્રમાં મૃત્યુ અને જન્મ નોંધાવતી એન્ટ્રીઓનું કોઈ સંભવિત મૂલ્ય નથી, કારણ કે જેની માહિતી પર, સંબંધિત ઉમેદવારની જન્મ તારીખ શાળાના રેકૉર્ડમાં ઉલ્લેખિત હતી, તેની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. આમ, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉંમરના સંબંધમાં ફરિયાદી પક્ષના પુરાવાને સ્વીકાર્યા ન હતા. સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ સુચવે છે:

“ત્યારબાદ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું પ્રતિવાદીએ કાયદા અનુસાર સાબિત કર્યું છે કે હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશી, જેમના નામાંકન પત્રો રિટર્નિંગ ઓફિસર દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યા હતા, તેઓ ૦૧/૦૧/૧૯૮૪ ના રોજ ૨૫ વર્ષની વયે પહોંચી ગયા હતા. ચૂંટણી અરજીમાં પ્રતિવાદીએ દલીલ કરી હતી કે હુકમી ચંદના નામાંકન પત્રમાં અયોગ્ય રીતે તેમની ઉંમર ૨૩ વર્ષ તરીકે દર્શાવવામાં આવી હતી, જ્યારે તેમની સાચી જન્મ તારીખ ૧૩/૦૫/૧૯૫૬ હતી, જેનો પુરાવો નવી સરકારી શાળા જોધપુરના મુખ્ય શિક્ષક દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા પ્રમાણપત્ર દ્વારા મળે છે. પ્રતિવાદીએ

વધુમાં દલીલ કરી હતી કે સૂરજ પ્રકાશ જોશીનું નામાંકન પત્ર એકમાત્ર આધાર પર નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું કે મતદાર યાદીમાં તેમની ઉંમર ૦૧/૦૧/૧૯૮૪ ના રોજ ૨૩ વર્ષ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી પરંતુ મતદાર યાદીમાં સમાવિષ્ટ એન્ટ્રીઓ અંતિમ અને નિર્ણાયક નહોતી. ચૂંટણી અરજીમાં સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને એવી કોઈ દલીલ કરવામાં આવી ન હતી કે નામાંકન દાખલ કરવાની તારીખે સૂરજ પ્રકાશ જોશીએ ખરેખર ૨૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી હતી. જો કે એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સૂરજ પ્રકાશ જોશીએ જાહેર કર્યું હતું કે તેણે ૨૫ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ કરી લીધી છે, તેથી તેમના પર અવિશ્વાસ કરવાનું કોઈ કારણ નથી કારણ કે તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલી ઘોષણા સામે કોઈ વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી અને તેથી રિટર્નિંગ અધિકારીએ તેમના નામાંકનને નકારી કાઢવામાં અયોગ્ય રીતે કામ કર્યું હતું. પોતાના લેખિત નિવેદનમાં અપીલકર્તાએ ઇલેક્શન પીટીઝશનર દ્વારા લગાવવામાં આવેલા આરોપોને નકારી કાઢ્યા હતા અને ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે ચૂંટણી અધિકારીએ હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીના નામાંકન પત્રોને નકારી કાઢવામાં યોગ્ય કાર્યવાહી કરી હતી કારણ કે તેઓ ચૂંટણી લડવા માટે લાયક નહોતા કારણ કે તેઓએ નામાંકનની તારીખે ૨૫ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ કરી નહોતી. પ્રતિવાદીએ પોતાની

દલીલના સમર્થનમાં મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. હાઈકોર્ટ સમક્ષ પણ જે બે ઉમેદવારોના નામાંકન પત્રો નકારી કાઢવામાં આવ્યા હતા તેમાંથી કોઈ હાજર થયું ન હતું કે તેમના માતા-પિતાની પ્રતિવાદી દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી ન હતી કે બંને ઉમેદવારોની જન્મ તારીખ વિશે વિશેષ જાણકારી ધરાવતી કોઈ વ્યક્તિની પ્રતિવાદી દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. હુકમી ચંદના સંદર્ભમાં પ્રતિવાદીએ આંક- ૮ (સ્કુલના રજિસ્ટરની નકલ) આંક- ૯ (માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડના પ્રમાણપત્રની પ્રતિકોપી) આંક- ૧૦ (હુકમી ચંદની માર્કશીટ) આંક- ૧૧ (માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડના પ્રમાણપત્રની પ્રતિકોપી) કે જે સૂરજ પ્રકાશ જોશી સાથે સંબંધિત છે અને આંક-૧૨ (સૂરજ પ્રકાશ જોશી દ્વારા મેળવેલા ગુણોનો ટેબ્યુલેશન રેકૉર્ડ). આ દસ્તાવેજોને અનંત રામ શર્મા ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૩ અને કૈલાશ ચંદ તાપારિયા ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૫ ની મદદથી સાબિત કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી. આંક-૮ એ સરકારી ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાના વડા દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ વિદ્યાર્થીઓના રજિસ્ટરની નકલ છે અને તેમાં સમાવિષ્ટ નોંધો દર્શાવે છે કે હુકમી ચંદ ૨૪/૦૬/૧૯૭૨ ના રોજ સરકારી માધ્યમિક શાળા પલાસાનીમાં જોડાયા હતા અને તા. ૧૦/૦૬/૧૯૭૬ ના રોજ ધોરણ ૮ ની પરીક્ષા પાસ કરીને શાળા

છોડી દિધી. આ દસ્તાવેજમાં ૧૩/૦૬/૧૯૫૬ નો ઉલ્લેખ સરદાર મલના પુત્ર હુકમી ચંદની જન્મ તારીખ તરીકે કરવામાં આવ્યો છે. આંક-૯ એ માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ રાજસ્થાન દ્વારા જારી કરાયેલું પ્રમાણપત્ર છે જે પ્રમાણિત કરે છે કે સરદાર મલ ભંડારીના પુત્ર હુકમી ચંદ ભંડારીએ ૧૯૭૪ની માધ્યમિક શાળાની પરીક્ષા નવી સરકારી ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા જોધપુરમાંથી પાસ કરી હતી, તે પણ હુકમી ચંદની જન્મ તારીખ તરીકે ૧૩/૦૬/૧૯૫૬ દર્શાવે છે. આંક-૧૦ એ એક ટેબ્યુલેશન રેકૉર્ડ છે જેમાં ૧૯૭૪ની માધ્યમિક શાળા પરીક્ષામાં હુકમી ચંદ દ્વારા મેળવેલા ગુણની વિગતો છે. આ દસ્તાવેજમાં પણ તેમની જન્મ તારીખ ૧૩/૦૬/૧૯૫૬ કલાક તરીકે ઉલ્લેખિત છે. આ ત્રણ દસ્તાવેજો પર આધાર રાખીને ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો હતો કે હુકમી ચંદની જન્મ તારીખ ૧૩/૦૬/૧૯૫૬ હતી અને તેથી તેમની ઉંમર ૦૧/૦૧/૧૯૮૪ના રોજ ૧૫ વર્ષથી વધુ હતી. ઉચ્ચ અદાલતે આગળ ઠરાવ્યું કે આંક-૧૧થી રજુ માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ રાજસ્થાન દ્વારા અપાયેલ પર્માનપતર્ મુજબ સુરજ પ્રકાશનો જન્મ ૧૧/૦૩/૧૯૫૯ ના રોજ થયો હતો. તેથી તેઓ ચૂંટણી લડવા માટે લાયક હતા કારણ કે તેમની ઉંમર ૨૫ વર્ષથી ઓછી ન હતી. આ તારણો પર ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે પ્રતિવાદીએ સફળતાપૂર્વક સાબિત કર્યું છે કે હુકમી ચંદ અને સૂરજ

પ્રકાશ જોશીના નામાંકન પત્રોને ખોટી રીતે નકારી કાઢવામાં આવ્યા હતા. ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ અપીલકર્તાએ એવી દલીલ કરી હતી કે હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશી સાથે સંબંધિત આંક ૮, ૯, ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ને સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા નથી અને તેથી દસ્તાવેજો પર આધાર રાખી શકાય નહીં. વધુ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ચૂંટણી આયોગ આંક- ૮, ૯, ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ના દસ્તાવેજોમાં વચની નોંધ દર્શાવવા માટે માતા-પિતા દ્વારા હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખ વિશે વિશેષ જાણકારી ધરાવતા અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતીના આધારે બનાવવામાં આવ્યા હતા તે દર્શાવવા માટે કોર્ટ સમક્ષ કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. આવા પુરાવાની ગેરહાજરીમાં દસ્તાવેજોની નોંધોનું કોઈ પુરાવા અથવા પર્માણક મૂલ્ય નહોતું. ઉચ્ચ અદાલતે આ રજૂઆતને આ આધાર પર નકારી કાઢી હતી કે અપીલકર્તાએ તેમના લેખિત નિવેદનમાં દસ્તાવેજો હુકમી ચંદ અથવા સૂરજ પ્રકાશ જોશી સાથે સંબંધિત નથી અથવા હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીના નામથી સમાન પિતૃવર્ગ ધરાવતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ અસ્તિત્વમાં નથી. એવી કોઈ અરજી કરી ન હતી કે તેમણે એ સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા ન હતા કે ઉચ્ચ અદાલતે ભૂલ કરી હતી. પુરાવાની માન્ય ગણવા કે નહીં એ વિશે દલીલ ન કરવી જોઈએ,

તેના બદલે પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો મુદ્દા માનાં તથ્યોને સાબિત કરે છે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેવાની અદાલતની ફરજ હતી. આંક-૮, ૯, ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ ના પુરાવા મૂલ્યના સંદર્ભમાં, ઉચ્ચ અદાલતે નોંધ લીધી હતી કે સરકારી માધ્યમિક શાળા પાસલસણીમાં પ્રવેશ સમયે હુકમી ચંદની જન્મ તારીખ અંગે કોણે માહિતી આપી હતી અને શાળામાં પ્રવેશ માટે પ્રારંભિક અરજીપત્રક પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું ન હતું અને સરકારી બહુહેતુક ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા જોધપુરમાં પ્રવેશ માટે અનુગામી ફોર્મ પણ રજૂ કરવામાં આવ્યું ન હતું કે જ્યાંથી માધ્યમિક શિક્ષણ પુરું કર્યું, કારણ કે તેણે અવલોકન કર્યું હતું કે "પક્ષકારો દ્વારા નવી સરકારી ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા જોધપુરમાંથી પ્રવેશ અને સ્થાનાંતરણ પ્રમાણપત્ર માટે અરજીપત્રક મેળવવાનો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને તેવી જ રીતે પ્રવેશ માટે કોઈ અરજીપત્ર મળ્યું ન હતું. કે જે સરકારી માધ્યમિક શાળા, પલાસણી દ્વારા અપાયેલ હોય. પરંતુ તેમ છતાં એવું માની શકાય છે કે સ્કોલર રજિસ્ટરમાં નોંધાયેલી જન્મ તારીખ શરૂઆતમાં જમા કરાયેલ અરજી ફોર્મમાં આપવામાં આવેલી જન્મ તારીખ પર આધારિત છે, જે ટ્રાન્સફર પ્રમાણપત્રમાં પલાસની ચાલુ રાખવામાં આવી હતી અને તેનો ઉદ્દેશ સરકારી બહુહેતુક ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા, જોધપુરમાં પ્રવેશ સમયે કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપરોક્ત અવલોકનો કર્યા પછી ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે આ દસ્તાવેજો પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૭૪ના પરિપેક્ષમાં જાહેર દસ્તાવેજો છે અને તેથી તેમાં ઉલ્લેખિત જન્મ તારીખની શુદ્ધતા વિશે ધારણા હતી. ઉચ્ચ અદાલત એ હકીકતથી વાકેફ હતી કે જન્મ તારીખ સંબંધિત માહિતી આપનાર વ્યક્તિના પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, વિદ્વાનના રજિસ્ટર અથવા પ્રમાણપત્રમાં સમાવિષ્ટ એન્ટ્રીઓનું કોઈ સંભવિત મૂલ્ય નહોતું જે નીચેના અવલોકનો પરથી સ્પષ્ટ થશે: "તે સાચું છે કે તે વધુ સારું હોત જો જન્મ તારીખ સંબંધિત માહિતી આપનાર વ્યક્તિની તપાસ કરવામાં આવી હોત, પરંતુ આવી વ્યક્તિની તપાસ કરવામાં નિષ્ફળતા કોઈપણ રીતે એન્ટ્રીઓની વાસ્તવિકતા અને તેમના પ્રોબેટિવ મૂલ્યને અસર કરતી ન હોત સિવાય કે આ એન્ટ્રીઓની સરખામણીમાં, વધુ પ્રોબેટિવ મૂલ્ય ધરાવતા અન્ય કોઈ વજનદાર પુરાવા રજૂ કરવામાં આવે (ભાર આપવામાં આવે છે). વિદ્યાર્થી રજિસ્ટરમાં પ્રવેશ જન્મ પ્રવેશ અથવા રસીકરણ રજિસ્ટરમાં પ્રવેશ અથવા વિશ્વસનીય જન્માક્ષર અથવા અન્ય કોઈપણ વિશ્વસનીય અથવા વજનદાર મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા દ્વારા વિરોધાભાસી હોઈ શકે છે પરંતુ આવા વિરોધાભાસી વજનદાર પુરાવાઓની ગેરહાજરીમાં, વિદ્યાર્થી

રજિસ્ટરમાં પ્રવેશ અને શૈક્ષણિક સંસ્થાના અન્ય રેકૉર્ડ, મારા મતે, ચોક્કસપણે આવા સંભવિત મૂલ્યનો આનંદ માણશે.

ઉપરોક્ત અવલોકનો કર્યા પછી ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે ભૂતપૂર્વને ધ્યાનમાં રાખીને. આંક- એક્ષ, ૯, ૧૦, ૧૧ અને આઈ૧ ચૂંટણી અરજદારે એ સાબિત કરવાનો બોજો ઉપાડ્યો હતો કે હુક્મી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશી બંનેએ સંબંધિત તારીખે ૨૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ આ આધાર પર પ્રતિકૂળ તારણ કાઢ્યું હતું કે અપીલકર્તા દ્વારા સાક્ષી તરીકે હુક્મી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં તેમની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. ઉચ્ચ અદાલતે એવી ધારણા પર આગળ વધ્યા કે જો આ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હોત તો તેઓ પ્રતિવાદીનું સમર્થન ન કરતા. અપીલકર્તા સામે પ્રતિકૂળ તારણ કાઢ્યા પછી અને ઉપરોક્ત દસ્તાવેજ પુરાવા પર આધાર રાખ્યા પછી ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદો આપ્યો કે હુક્મી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશી બંને ચૂંટણી લડવા માટે લાયક હતા કારણ કે તેઓએ ૧ ના રોજ ૨૫ વર્ષની ઉંમર પૂર્ણ કરી હતી. ૦૧/૦૧/૧૯૮૮ \$અને રિટર્નિંગ અધિકારીએ તેમના નામાંકન પત્રોને અયોગ્ય રીતે નકારી કાઢ્યા હતા જેણે ચૂંટણીના પરિણામને ભૌતિક રીતે અસર કરી હતી. અમારા મતે ઉચ્ચ અદાલતે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજ પુરાવાના

પુરાવા મૂલ્યની પ્રશંસા કરવામાં કાયદાની ગંભીર ભૂલ કરી હતી, જેના પરિણામે તેના તારણો ટકાઉ નથી.

હવે અમે હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની ઉંમરના પ્રશ્ન પર પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા પર વિચાર કરીશું. પ્રતિવાદીએ અનંતરામ શર્મા ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૩ અને કેલાશ ચંદ્ર તાપારિયા ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૫ ની તપાસ કરી. અનંતરામ શર્મા ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૩ ૧૯૮૪થી નવી સરકારી ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળા, જોધપુરના આચાર્ય છે. વિદ્યાર્થીના રજિસ્ટરના આધારે તેમણે હાઈકોર્ટ સમક્ષ જણાવ્યું હતું કે, હુકમી ચંદ ૨૪./૦૬/૧૯૭૨ રોજ શાળામાં જોડાયા હતા. ૧૯૭૨ માં ૯મા ધોરણમાં અને તેમની જન્મ તારીખ જેમ કે સ્કોલર રજિસ્ટરમાં ઉલ્લેખિત છે તે ૧૩/૦૬/૧૯૫૬ હતી. તેમણે આ નિવેદન સ્કોલર રજિસ્ટર એક્સમાં સમાવિષ્ટ એન્ટ્રીઓના આધારે આપ્યું હતું. ૮. તેમણે સ્વીકાર્યું કે વિદ્યાર્થીઓના રજિસ્ટરમાં એન્ટ્રીઓ પ્રવેશ ફોર્મમાં સમાવિષ્ટ એન્ટ્રીઓના આધારે કરવામાં આવે છે. તેઓ પ્રવેશ ફોર્મ મૂળ અથવા તેની નકલ રજૂ કરી શક્યા ન હતા. તેમણે જણાવ્યું હતું કે હુકમી ચંદને સરકારી માધ્યમિક શાળા, પલાસની દ્વારા જારી કરાયેલા ટ્રાન્સફર પ્રમાણપત્રના આધારે ૯મા ધોરણમાં પ્રવેશ આપવામાં આવ્યો હતો, જ્યાંથી તેમણે ૮મું ધોરણ પાસ કર્યું હતું. તેમણે તે

સમયના આચાર્ય સત્ય નારાયણ માથુરની સહી સાબિત કરી હતી, જેમણે સ્કોલર રજિસ્ટર એક્સની નકલ બહાર પાડી હતી. ૮. સત્ય નારાયણ માથુર સ્વીકાર્ય રીતે જીવતા હતા, પરંતુ તેમણે 'એક્સ' માં હુકમી ચંદની જન્મ તારીખનો ઉલ્લેખ કયા આધારે કર્યો હતો તે બતાવવા માટે તેમની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. ૮. અનંતરામ શર્માના પુરાવાએ માત્ર એ સાબિત કર્યું કે ભૂતપૂર્વ. ૮ એ વિદ્યાર્થીઓના રજિસ્ટરમાં નોંધાયેલી નોંધની નકલ હતી. તેમની જુબાની એ દર્શાવતી નથી કે હુકમી ચંદની જન્મ તારીખને લગતી એન્ટ્રી વિદ્વાનના રજિસ્ટરમાં કયા આધારે કરવામાં આવી હતી. કૈલાશ ચંદ્ર તાપરિયા ડ્રીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૫ રાજસ્થાનના માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડના નાયબ નિયામક (પરીક્ષા) હતા, તેમણે હુકમી ચંદ ભંડારીના માધ્યમિક શિક્ષણ પ્રમાણપત્રની કાઉન્ટર ફોર્મલ રજૂ કરી હતી. જેની એક નકલ ભૂતપૂર્વ તરીકે દાખલ કરવામાં આવી છે. ૯. તેમણે ૧૯૭૪ની માધ્યમિક શાળા પરીક્ષાના ટેબ્યુલેશન રેકૉર્ડને પણ સાબિત કર્યો, જેની એક નકલ ભૂતપૂર્વ તરીકે દાખલ કરવામાં આવી છે. ૧૦. આ બંને દસ્તાવેજોમાં હુકમી ચંદની જન્મ તારીખ ૧૩/૦૬/૧૯૫૬ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી. કૈલાશ ચંદ્ર તાપરિયાએ ભૂતપૂર્વને વધુ સાબિત કર્યા. ૧૧ જે સુરાજ પ્રકાશ જોશી સાથે સંબંધિત ૧૯૭૭ની માધ્યમિક શાળા પરીક્ષાના ટેબ્યુલેશન

રેકૉર્ડની નકલ છે. તે દસ્તાવેજમાં સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખ નોંધવામાં આવી હતી ૧૧/૦૩/૧૯૫૯ કૈલાશ ચંદ્ર તાપારિયાએ પ્રમાણપત્રોના કાઉન્ટર ફોઈલમાં અને ટેબ્યુલેશન ફોર્મ આંક-૧૨ માં ઉલ્લેખિત જન્મ તારીખ દર્શાવી હતી. પરીક્ષા ફોર્મમાં ઉમેદવાર દ્વારા ઉલ્લેખિત જન્મ તારીખના આધારે ૧૨ નોંધવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ પરીક્ષા ફોર્મ અથવા તેની નકલ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. સારમાં ઉપરોક્ત બે સાક્ષીઓનું નિવેદન માત્ર એ સાબિત કરે છે કે વિદ્યાર્થીના રજિસ્ટરમાં તેમજ માધ્યમિક શાળાની પરીક્ષામાં અમુક હુકમી ચંદની જન્મ તારીખનો ઉલ્લેખ ૧૩/૦૬/૧૯૫૬ તરીકે કરવામાં આવ્યો હતો અને માધ્યમિક શાળાની પરીક્ષાના ટેબ્યુલેશન રેકૉર્ડમાં ચોક્કસ સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખનો ઉલ્લેખ ૧૧/૦૩/૧૯૫૯ તરીકે કરવામાં આવ્યો હતો. રાષ્ટ્રના ઉમેદવારી પત્રો દાખલ કરનારા હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશી સાથે સંબંધિત ઉપરોક્ત દસ્તાવેજોને સાબિત કરવા માટે પ્રતિવાદી દ્વારા કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા. ના તો પ્રવેશ ફોર્મ કે ના તો પરીક્ષા ફોર્મ કે જેના આધારે હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખને લગતી ઉપરોક્ત એન્ટ્રીઓ નોંધવામાં આવી હતી તે હાઈકોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી. કોઈ શંકા નથી, આંક. ૮, ૯. ૧૦. ૧૧ અને ૧૨ સુસંગત અને સ્વીકાર્ય છે પરંતુ આ

દસ્તાવેજોની હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખના પુરાવાના હેતુ માટે કોઈ પુરાવા મૂલ્ય નથી કારણ કે પુરાવાનો મહત્વપૂર્ણ ભાગ ગુમ છે, કારણ કે કોર્ટ સમક્ષ કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા કે જેની માહિતી પર હુકમી ચંદની જન્મ તારીખ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખ ઉપરોક્ત દસ્તાવેજમાં નોંધવામાં આવી હતી. પહેલેથી જ જણાવ્યા મુજબ ઉપરોક્ત દસ્તાવેજોમાં ઉલ્લેખિત જન્મ તારીખ સાબિત કરવા માટે પ્રતિવાદી દ્વારા બે ઉમેદવારોના માતા-પિતા કે તેમની જન્મ તારીખ વિશે વિશેષ જાણકારી ધરાવતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. માતા-પિતા અથવા ખાસ જ્ઞાન ધરાવતા નજીકના સંબંધીઓ વ્યક્તિની જન્મ તારીખ વિશે જુબાની આપવા માટે શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિ છે. જો વિદ્યાર્થીઓના રજિસ્ટરમાં જન્મ તારીખ સંબંધિત એન્ટ્રી માતાપિતા દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતી પર કરવામાં આવે અથવા હકીકતની વિશેષ જાણકારી ધરાવતા કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવે, તો તેનું સંભવિત મૂલ્ય હશે. અનંતરામ શર્મા અને કૈલાશ ચંદ્ર તાપારિયાની જુબાની માત્ર દસ્તાવેજોને સાબિત કરે છે પરંતુ તે દસ્તાવેજોની સામગ્રી સાબિત થઈ નથી. જે વ્યક્તિએ પ્રવેશ કર્યો હોય અથવા જેણે જન્મ તારીખ આપી હોય તેની તપાસ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી વિદ્વાનના રજિસ્ટરમાં ઉલ્લેખિત જન્મ તારીખનું કોઈ પુરાવા મૂલ્ય

નથી. પ્રવેશ ફોર્મમાં અથવા વિદ્યાર્થી રજિસ્ટરમાં સમાવિષ્ટ એન્ટ્રી
 માતાપિતા અથવા સંબંધિત વ્યક્તિની જન્મ તારીખ વિશે વિશેષ
 જાણકારી ધરાવતી વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતીના
 આધારે દર્શાવવી આવશ્યક છે. જો જન્મ તારીખ સંબંધિત વિદ્યાર્થીના
 રજિસ્ટરમાં પ્રવેશ માતા-પિતા દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતીના
 આધારે કરવામાં આવે છે, તો પ્રવેશનું પ્રમાણભૂત મૂલ્ય હશે, પરંતુ જો
 તે કોઈ અજાણી વ્યક્તિ દ્વારા અથવા કોઈ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા
 આપવામાં આવે છે જેને જન્મ તારીખની કોઈ વિશેષ જાણકારી ન
 હોય, તો આવા પ્રવેશનું કોઈ પ્રમાણભૂત મૂલ્ય રહેશે નહીં. માત્ર
 કારણ કે દસ્તાવેજો આંક. ૮, ૯, ૧ (). ૧૧ અને ૧૨ સાબિત થયા
 હતા, તેનો અર્થ એ નથી કે દસ્તાવેજોની સામગ્રી પણ સાબિત થઈ
 હતી. માત્ર દસ્તાવેજોનો પુરાવો આંક ૮, ૯, ૧૦, ૧૧ અને ૧૨
 દસ્તાવેજોમાં દર્શાવેલી તમામ સામગ્રી અથવા જન્મ તારીખની
 ચોકસાઈના પુરાવા સમાન નહીં હોય. હકીકતનું સત્ય, એટલે કે,
 હુકમીચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખ જારી કરવામાં
 આવી હોવાથી, ઉપરોક્ત બે સાક્ષીઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજોના
 માત્ર પુરાવા દસ્તાવેજોની હકીકતો અથવા સામગ્રીના સત્યતાના
 પુરાવા રજૂ કરતા નથી. મુદ્દા પરના તથ્યોની સત્યતા અથવા
 અન્યથા, એટલે કે દસ્તાવેજોમાં ઉલ્લેખિત બે ઉમેદવારોની જન્મ

તારીખ સ્વીકાર્ય પુરાવા દ્વારા સાબિત થઈ શકે છે, એટલે કે તે વ્યક્તિઓના પુરાવા દ્વારા જે મુદ્દા પરના તથ્યોના સત્યની ખાતરી આપી શકે છે. હકીકતોના સત્યને સાબિત કરવા માટે પ્રતિવાદી દ્વારા આવા કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા. એટલે કે, હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખ. આ સંજોગોમાં ઉપરોક્ત દસ્તાવેજોમાં ઉલ્લેખિત જન્મ તારીખોનું કોઈ સંભવિત મૂલ્ય નથી અને તેમાં ઉલ્લેખિત જન્મ તારીખોનો સ્વીકાર કરી શકાતો નથી.

ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે ભૂતપૂર્વમાં સમાવિષ્ટ એન્ટ્રીઓને ધ્યાનમાં રાખીને આંક ૮, ૯, ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ અનંતરામ શર્મા ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૩ અને કૈલાશ ચંદ્ર તાપરિયા ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૫ દ્વારા સાબિત કરવામાં આવી હતી કે હુકમીચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખ સાબિત થઈ હતી અને તે ધારણા પર એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે બંને ઉમેદવારોએ તેમના નામાંકનની તારીખે ૨૫ વર્ષથી વધુ ઉંમર પ્રાપ્ત કરી હતી. અમારા મતે ઉચ્ચ અદાલતે ગંભીર ભૂલ કરી છે. ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૫ જણાવે છે કે કોઈપણ જાહેર, સત્તાવાર પુસ્તક, રજિસ્ટર, રેકૉર્ડમાં કોઈ તથ્ય અથવા સંબંધિત હકીકત દર્શાવતી નોંધ અને જાહેર સેવક દ્વારા દેશના કાયદા દ્વારા ખાસ આદેશિત તેની સત્તાવાર

ફરજના નિર્વહનમાં કરવામાં આવેલી એન્ટ્રી પોતે જ સંબંધિત હકીકત છે. કલમ ૩૫ હેઠળ દસ્તાવેજને સ્વીકાર્ય બનાવવા માટે, ત્રણ શરતો સંતોષવી આવશ્યક છે, પ્રથમ, જે એન્ટ્રી પર આધાર રાખવામાં આવે છે તે જાહેર અથવા અન્ય સત્તાવાર પુસ્તક, રજિસ્ટર અથવા રેકૉર્ડમાં એક હોવી આવશ્યક છે, બીજું, તે મુદ્દામાં હકીકત અથવા સંબંધિત હકીકત દર્શાવતી એન્ટ્રી હોવી આવશ્યક છે; અને ત્રીજું, તે જાહેર સેવક દ્વારા તેની સત્તાવાર ફરજ નિભાવવામાં અથવા કાયદા દ્વારા ખાસ આદેશિત ફરજનું પાલન કરતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવવી આવશ્યક છે. શાળા રજિસ્ટરમાં કરવામાં આવેલી જન્મ તારીખને લગતી એન્ટ્રી કાયદાની કલમ ૩૫ હેઠળ સુસંગત અને સ્વીકાર્ય છે પરંતુ શાળા રજિસ્ટરમાં વ્યક્તિની ઉંમરને લગતી એન્ટ્રી એ વ્યક્તિની ઉંમર સાબિત કરવા માટે વધુ પુરાવા મૂલ્યની નથી. રાજા જાનકીનાથ રોય અને અન્યો વિરુદ્ધ જ્યોતિષ ચંદ્ર આચાર્ય ચૌધરી, એઆઈઆર ૧૯૪૧ સીએએલ. ૪૧ કલકત્તા ઉચ્ચ ન્યાયાલયની ખંડપીઠે મુકદ્દમામાં પક્ષકારની ઉંમર વિશે શાળા રજિસ્ટરમાં કરેલી એન્ટ્રીને આ આધાર પર નકારી કાઢી હતી કે વાદીની ઉંમર વિશે રજિસ્ટરમાં કઈ સામગ્રી દાખલ કરવામાં આવી હતી તે બતાવવા માટે કોઈ પુરાવા નથી. જગન નાથ વિરુદ્ધ મોતી રામ મોતી રામ અને અન્યો, [૧૯૫૧] પંજાબ ૩૭૭; સખી રામ અને અન્યો

વિરુદ્ધ પીઠાસીન અધિકારી, શ્રમ અદાલત, ઉત્તર બિહાર, મુઝફ્ફરપુર
અને અન્યો, [૧૯૬૬] પટના ૪૫૯; ઘાંચી વોરા સમસુદ્દીશ
ઈસાભાઈ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, [૧૯૭૦] ગુજરાત ૧૭૮ અને રાધા
કિશન ટિકૂ અને અબ્ર. વિ. ભૂષણ લાલ ટિકૂ અને અબ્ર, [૧૯૭૧] જે
એન્ડ કે ૬૨ ને જોતા આ રીતે નિર્ધારિત સિદ્ધાંતને દેશની લગભગ
તમામ ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો છે, આ નિર્ણયો
ઉપરાંત અલ્લાહાબાદ, બોમ્બે, મદ્રાસની ઉચ્ચ અદાલતોએ ચૂંટણીના
કેસોમાં વિદ્યાર્થીના રજિસ્ટરમાં અથવા શાળાના પ્રમાણપત્રમાં કરવામાં
આવેલી જન્મ તારીખ સંબંધિત એન્ટ્રીના સંભવિત મૂલ્યના પ્રશ્ન પર
વિચાર કર્યો છે.

જગદંબા પ્રસાદ વિરુદ્ધ શ્રી જગન્નાથ પ્રસાદ અને અન્યો, ૪૨
ઈએલઆર ૪૬૫; કે. પરમાલાલી વિરુદ્ધ એલ. એમ. જુઓ. અલંગમ
એન્ડ અબ્ર. , ૩૧ ઈએલઆર ૪૦૧ અને કૃષ્ણ રાવ મહારુ પાટીલ
વિ. ઓંકાર નારાયણ વાઘ, ૧૪૬ઈએલઆર ૩૮૬ જોતા અદાલતોએ
સતત એવું માન્યું છે કે વિદ્યાર્થીના રજિસ્ટર અથવા માધ્યમિક શાળા
પ્રમાણપત્રમાં ઉદ્દેખિત જન્મ તારીખનું કોઈ સંભવિત મૂલ્ય નથી જ્યાં
સુધી માતાપિતાની તપાસ કરવામાં ન આવે અથવા જેની માહિતી પર
પ્રવેશ કરવામાં આવ્યો હોય તે વ્યક્તિની તપાસ કરવામાં ન આવે.

બ્રિજ મોહન સિંહ વિરુદ્ધ પ્રિયુ વ્રાત નારાયણ સિંહા અને અન્યો,
 [૧૯૬૫] ૩ એસસીઆર ૮૬૧ માં એક પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું
 પરત ફરેલા ઉમેદવારએ તેમના નામાંકનની તારીખે ૩૫ વર્ષની વય
 પ્રાપ્ત કરી હતી કે નહીં. હાઈકોર્ટે નામંજુર ઉમેદવારની ચૂંટણીને આ
 આધાર પર રદ કરી દીધી હતી કે નામાંકન દાખલ કરવાની તારીખે
 તેની ઉંમર ૨૫ વર્ષથી ઓછી હતી. આ અદાલતે હાઈકોર્ટના આદેશને
 રદ કર્યો હતો અને ઉમેદવારી રદ થયેલ ઉમેદવારની ચૂંટણીને આ
 આધાર પર સમર્થન આપ્યું હતું કે પરત ફરેલા ઉમેદવારની નામાંકનની
 તારીખે ૨૫ વર્ષની ઉંમર ન થઈ હોવાનું સાબિત કરવાનો બોજ ચૂંટણી
 અરજદાર પર હતો અને તે સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હોવાથી,
 પરત ફરેલા ઉમેદવારની ચૂંટણીને રદ કરી શકાતી નથી. આ અદાલતે
 એવું માન્યું હતું કે નિરક્ષર ચોકીદાર દ્વારા તેની વિનંતી પર કોઈ અન્ય
 વ્યક્તિ દ્વારા જાળવવામાં આવેલા જન્મ રજિસ્ટરમાં નોંધાયેલ એન્ટ્રી
 સ્વીકાર્ય નથી અને ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૫ હેઠળ
 તેનું કોઈ સંભવિત મૂલ્ય નથી. રામ મૂર્તિ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય,
 એઆઈઆર ૧૯૭૦ એસસી ૧૦૨૯ માં શાળા પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખિત
 છોકરીની જન્મ તારીખ સ્વીકારવામાં આવી ન હતી. જોકે, મોહંમદ.
ઈકરામ હુસૈન વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય અને અન્યો, એ. આઈ. આર.
 ૧૯૬૪ એસ. સી. ૧૬૨૫ આ અદાલતે શાળા પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખિત

છોકરીની જન્મ તારીખ સ્વીકારી હતી કારણ કે તેમાં ઉલ્લેખિત જન્મ તારીખ છોકરીના પિતા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામા દ્વારા સમર્થિત હતી.

અપીલકર્તાને ચૂંટાયેલા જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા કારણ કે તેણે માન્ય મતની બહુમતી મેળવી હતી. જ્યાં સુધી પ્રતિવાદી-ચૂંટણી અરજદાર હાઈકોર્ટ સમક્ષ નક્કર અને વિશ્વસનીય પુરાવા રજૂ કરીને હુકમીચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીએ નામાંકનની તારીખે ૨૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી હતી તે સાબિત કરી શક્યા ન હોય ત્યાં સુધી તેમની ચૂંટણીને રદ કરી શકાતી ન હતી. તે હકીકત સાબિત કરવાનો બોજ સમગ્ર સમયે પ્રતિવાદી પર હતો અને તે માત્ર દસ્તાવેજી પુરાવા આંક- ૮, ૯, ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ રજૂ કરીને તે બોજો ઉપાડી અથવા અનંતરામ શર્મા ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૩ અને કેલાશ ચંદ્ર તાપારિયા ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૫ ની મૌખિક જુબાનીના આધારે શક્ય બનેલ ન હતું. અગાઉ ચર્ચા કરવામાં આવી છે તેમ આ દસ્તાવેજો હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખને નિર્ણાયક રીતે સાબિત કરતા નથી. વિદ્યાર્થીઓના રજિસ્ટર અને માધ્યમિક શાળા પરીક્ષામાં સમાવિષ્ટ જન્મ તારીખ સંબંધિત એન્ટ્રીઓનું કોઈ સંભવિત મૂલ્ય નથી, કારણ કે કોઈ પણ વ્યક્તિ કે જેમની માહિતી પર શાળાના રેકૉર્ડમાં ઉપરોક્ત ઉમેદવારોની જન્મ

તારીખનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો તેની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. સંબંધિત પુરાવાની ગેરહાજરીમાં પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો, ઉપરોક્ત બે ઉમેદવારોની ઉંમર સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા મૂલ્ય ધરાવતા નથી. ઉચ્ચ અદાલતે ગંભીર દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા હતા. અમારા મતે જન્મ તારીખના પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લેવાનો હાઈકોર્ટનો સંપૂર્ણ અભિગમ સંપૂર્ણપણે ખોટો હતો. હકમીચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની જન્મ તારીખ જેવી મુદ્દાની હકીકતને સાબિત કરવાનો બોજ ચૂંટણી અરજદાર પ્રતિવાદી પર હતો. જો ઉપરોક્ત ઉમેદવારોની ઉંમરના પ્રશ્ન પર અપીલકર્તા દ્વારા કોઈ પુરાવા રજૂ કરવામાં ન આવ્યા હોય અને તેમની ચૂંટણીને માત્ર એ આધાર પર રદ કરી શકાતી ન હોય કે પ્રતિવાદીએ પ્રથમ દષ્ટિએ કેસ કર્યો હતો કે બે ઉમેદવારોની ઉંમર અંગે મતદાર યાદીમાં સમાવિષ્ટ એન્ટ્રી ખોટી હતી તો પ્રતિવાદી સફળ થઈ શક્યો ન હતો. એવું લાગે છે કે સાક્ષીઓની યાદીમાં અપીલકર્તાએ સૂરજ પ્રકાશ જોશી અને તેમના પિતા મધદત્ત જોશીનું નામ સાક્ષી તરીકે સામેલ કર્યું હતું, પરંતુ તેમના દ્વારા તેમની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. તેવી જ રીતે, હુકમી ચંદને પણ અપીલકર્તા દ્વારા ટાંકવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ તેમની પણ તપાસ કરવામાં આવી ન હતી, તેના બદલે હુકમી ચંદના ભાઈ નવરતન મલ ભંડારીની ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૪ તરીકે તપાસ કરવામાં

આવી હતી અને ઘનશ્યામ છાંગાનીની ્ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર-
 ૬ તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી, જેમણે અપીલકર્તાના કેસને ટેકો
 આપ્યો હતો કે હુકમી ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીએ નામાંકનની
 તારીખે ૨૫ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી ન હતી. કારણ કે અપીલકર્તાએ
 હુકમી ચંદની તપાસ કરી ન હતી. સૂરજ પ્રકાશ જોશી અથવા તેમના
 માતા-પિતા, ઉચ્ચ અદાલતે તેમની વિરુદ્ધ પ્રતિકૂળ તારણ કાઢ્યું
 હતું. ઉચ્ચ અદાલતે આમ કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી હતી. અપીલકર્તા
 સામે પ્રતિકૂળ નિષ્કર્ષ કાઢવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નહોતો, કારણ કે હુકમી
 ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશીની ઉંમર સાબિત કરવાનો બોજ ચૂંટણી
 અરજદાર પર હતો અને કારણ કે તે નક્કર પુરાવા દ્વારા તે સાબિત
 કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હતો, તેથી અપીલકર્તા સામે કોઈ પ્રતિકૂળ
 નિષ્કર્ષ કાઢી શકાયો ન હતો. હકીકતમાં, હુકમીચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ
 જોશી અથવા તેમના માતા-પિતાને સ્કૂલ રજિસ્ટર અને પ્રમાણપત્રમાં
 ઉદ્દેખિત જન્મ તારીખ સાબિત કરવા અને સમર્થન આપવા માટે રજૂ
 કરીને પોતાનો કેસ સાબિત કરવાનો બોજ પ્રતિવાદી પર હતો. જો તે
 આમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય તો તે માત્ર એટલા માટે સફળ ન થઈ શકે
 કારણ કે અપીલકર્તાએ તેમને રજૂ કર્યા ન હતા. આ સંજોગોમાં હુકમી
 ચંદ અને સૂરજ પ્રકાશ જોશી અથવા તેમના માતાપિતાની તપાસ ન

કરવા બદલ અપીલકર્તા સામે કોઈ પ્રતિકૂળ તારણ કાઢવું શક્ય નહોતું.

આમ, એવું કહી શકાય કે ફરિયાદીની ઉંમર સાબિત કરતી વખતે જે સાબિત કરવું જરૂરી છે, તે વિશ્વસનીય પુરાવા છે, જેના આધારે કોઈ વ્યક્તિ તારીખ અથવા જન્મની શુદ્ધતા વિશે ખાતરી આપી શકે છે.

૧૬. ૩ 'સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત વિ. ઓસ્માન આઈ. સંગર' (સુપ્રા) ના કેસમાં આ અદાલતની ખંડપીઠે માર્ગદર્શિકા પૂરી પાડી છે, ખાસ કરીને બોમ્બે પ્રાથમિક શિક્ષણ નિયમોના નિયમોનો ઉલ્લેખ કરીને, કે કેવી રીતે આઈ. ઓ. બાળકને દાખલ કરાવતી વખતે જન્મની ચોક્કસ તારીખ શોધી કાઢે છે. અદાલતે એવું પણ માન્યું હતું કે ફોજદારી કેસમાં આજની તારીખે કાયદો એ છે કે કાયદા અનુસાર આરોપીનો દોષ સ્થાપિત કરવો એ ફરિયાદી પક્ષની ફરજ છે અને જ્યારે દસ્તાવેજ સાબિત થાય છે, ત્યારે દસ્તાવેજની વિગતો નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર સાબિત થવી જરૂરી છે. ફરિયાદીની બાબતમાં, એવી અસરના ચુકાદાઓ છે કે વય વાજબી શંકાની બહાર સ્થાપિત થવી જોઈએ. કોર્ટે 'રામેશભાઈ શર્મા વિ. ગુજરાત રાજ્ય' કેસમાં પણ ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. ગુજરાત રાજ્ય, ૧૯૮૯ (૨) જી. એલ. એચ. (યુ. જે.) ૮એ એવું માન્યું હતું કે રેડિયોલોજિસ્ટની તપાસ ન કરવી એ ફરિયાદી પક્ષના કેસ માટે ખુબ જ નુકશાનકર્તા છે.

૧૬. જ ડિવિઝન બેન્ચ સમક્ષની બાબતમાં ફરિયાદીના પિતાએ સ્વીકાર્યું હતું કે ફરિયાદીનો જન્મની નોંધ કરવામાં આવી ન હતી અને ત્યાં ફરિયાદીની જન્મ તારીખ અંગે તેમની પાસે લેખિતમાં કંઈ જ નહોતું. વધુમાં, તે પોતાની દીકરીની જન્મતારીખ આપવા શાળામાં ગયો ન હતો. ફરિયાદી પક્ષે તે વ્યક્તિની પણ તપાસ કરી ન હતી, જે ફરિયાદીની જન્મ તારીખ સાબિત કરવા માટે શાળામાં ગઈ હતી અને આવા સંજોગોમાં કોર્ટે અપીલને ફગાવી દીધી હતી. આખરે કોર્ટે કહ્યું કે તે ઉદાસીન અને બિનઅસરકારક તપાસને કારણે પોતાને લાચાર સ્થિતિમાં જુએ છે અને તેણે અપીલને ફગાવી દીધી હતી.

૧૬. ૫ જ્યાં સુધી 'સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ વિ. મુન્ના ઉર્ફેશંભૂ નાથ' (સુપ્રા) ના કેસની વાત છે, ત્યાં સુધી શાળાનું પ્રમાણપત્ર સાબિત થયું ન હતું અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા જે તબીબી પુરાવા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તેના પર હાઈકોર્ટ દ્વારા વિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો, કારણ કે, જે ડૉક્ટરે ઓરિસિફિકેશન ટેસ્ટ કરાવ્યો હતો તેની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. હાઈકોર્ટ દ્વારા એક્સ-રે રિપોર્ટ પર પણ વિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો. વધુમાં, અદાલતના અવલોકન માટે ડૉક્ટરનો ટેકનિકલ અભિપ્રાય પણ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો.

જ્યારે રાજ્યએ આરોપીની નિર્દોષ મુક્તિના નિર્ણયને પડકાર્યો ત્યારે મુખ્યત્વે બે આધારો લેવામાં આવ્યા હતા કે જાતીય સંભોગનું કૃત્ય સંમતિથી

નહોતું અને ફરિયાદીની ઉંમર ૧૬ વર્ષથી ઓછી હતી. બીજા મુદ્દા પર, કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે કેસને સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદીની તબીબી તપાસ હાથ ધરનાર ડૉક્ટરનો અભિપ્રાય, એટલે કે અસ્થિ અસ્થિકરણ પરીક્ષણ, ફરિયાદીના કેસને ઘરે લાવવા માટે તપાસવાની જરૂર પડશે. ફરિયાદીની ઉંમર સાબિત કરવા માટે માત્ર એક્સ-રે અહેવાલો પૂરતા નથી અને ફરિયાદી પક્ષ ફરિયાદીની ઉંમર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો.

સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

“ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને રદ કરતી વખતે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કર્યું હતું અને એવું માન્યું હતું કે જાતીય સંભોગ સંમતિથી હતો. તેણીના નિવેદનમાં ફરિયાદી (ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૫) જણાવે છે કે તેણી તેની માતા અને ભાઈ વચ્ચે સૂઈ રહી હતી અને આરોપી તેમના પર ફૂટીને તેના સુધી પહોંચ્યો હતો અને તેણે તેને છરીની અણીએ બીજા રૂમમાં ખેંચી હતી. જો કે, આટલી સરળતા સાથે છુપાવવું ખૂબ જ શંકાસ્પદ છે. જો આરોપી તેને ફરિયાદી સુધી પહોંચાડે તો પણ, તે અકુદરતી લાગે છે કે ફરિયાદી તેની ઊંઘમાંથી જાગ્યા પછી છરીથી ગભરાઈ ન હતી. એ પણ નોંધવું જોઈએ કે ફરિયાદી પક્ષે ક્યારેય કોઈ છરી જમ કરી નથી. ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૫ના નિવેદનની વધુ તપાસ કે આરોપી અને

ફરિયાદી થોડા કલાકો સુધી રૂમમાં રહ્યા હતા અને જ્યારે તેની માતા અને મોટી બહેન તેને શોધતા આવી ત્યારે જ ફરિયાદી આરોપી સાથે રૂમમાં બેગની પાછળ છુપાયેલો મળી આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત વર્ણન એ નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે ફરિયાદી સંમતિ આપનાર પક્ષ હતો.

ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ની કલમ ૩૭૫ (જેમ કે તે ક્રિમિનલ લો એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૧૩ પહેલાં હતી) જણાવે છે કે- "એક પુરુષ 'બળાત્કાર' કરતો હોવાનું કહેવાય છે, જે હવે પછીના કેસ સિવાય, નીચે આપેલા છ વર્ણનોમાંથી કોઈપણ હેઠળ આવતા સંજોગોમાં સ્ત્રી સાથે જાતીય સંભોગ કરે છે: -

.... છઠું-તેણીની સંમતિ સાથે અથવા વગર, જ્યારે તેણી સોળ વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હોય. ઉપરોક્ત જોગવાઈના પ્રકાશમાં, ફરિયાદીની ઉંમર નક્કી કરવા સંબંધિત બીજો મુદ્દો એ સ્થાપિત કરવા માટે નિર્ણાયક છે કે પ્રતિવાદી બળાત્કાર માટે જવાબદાર છે કે નહીં. પોતાનો કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદી પક્ષે શાળા પ્રમાણપત્ર, ફરિયાદીની તબીબી તપાસ કરનાર ડૉક્ટરનો અભિપ્રાય, અસ્થિ અસ્થિકરણ પરીક્ષણ સહિતના પુરાવા રજૂ કર્યા હતા, પરંતુ ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે તેમાંથી કોઈ પણ ફરિયાદી પક્ષનો કેસ ઘરે લાવી શકશે નહીં. ફરિયાદી પક્ષે ફરિયાદીનું શાળા પ્રમાણપત્ર રજૂ કર્યું હતું અને બાબુ મનમોહનદાસ હિતકારીની

ગર્લ્સ હાયર સેકન્ડરી સ્કૂલ, દીક્ષિતપુરા (ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧) ના આચાર્યની તપાસ કરી હતી, જ્યાં ફરિયાદીએ તેના ટમા ધોરણમાં અભ્યાસ કર્યો હતો. તેની ઉલટ તપાસમાં, ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર- ૧ એ જણાવ્યું હતું કે ફરિયાદીની ઉંમર પ્રવેશ સમયે નોંધવામાં આવી હતી પરંતુ તેણીના ઘોષણા પત્રમાં જન્મ તારીખનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હશે તે હકીકત વિશે તેને કોઈ માહિતી નહોતી. ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૮ની તપાસના વડા (ડૉ. નિશા સાહુ) ફરિયાદી પક્ષની વાતને સમર્થન આપતા નથી. તેણીના મતે, છોકરી ૧૪ વર્ષની વય પ્રાપ્ત કરી શકી ન હોત, પરંતુ તેણીની પરીક્ષા-ઈન-ચીફ અને ઉલટ તપાસમાં તેણીએ જણાવ્યું હતું કે તે વર્તમાન સંભોગ વિશે અભિપ્રાય આપી શકતી નથી. ફરીયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૮ના અન્ય તારણો માત્ર મંતવ્યો છે અને આરોપીના અપરાધને સ્થાપિત કરવા માટે તેના પર સંપૂર્ણ રીતે આધાર રાખી શકાતો નથી. ઓસ્સિફિકેશન ટેસ્ટના એક્સ-રે અહેવાલમાંથી, ડૉક્ટરે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ફરિયાદીની ઉંમર ૧૪ વર્ષથી વધુ ન હોઈ શકે. જો કે, ડૉક્ટરની ક્યારેય તપાસ કરવામાં આવી ન હોવાથી, એક્સ-રે રિપોર્ટ ફરિયાદીની ઉંમર સાબિત કરવા માટે પૂરતો નથી. ફરિયાદીની પી. ડબલ્યુ. ૫ તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી પરંતુ ફરિયાદી તેણીની ઉંમર અંગે ફરિયાદીની પૂછપરછ

કરવામાં નિષ્ફળ રહી હતી, તેથી ઉંમરના મુદ્દા અંગે તેણી પાસેથી કોઈ તથ્ય એકત્રિત કરી શકાયું ન હતું. પી. ડબલ્યુ. જ ફરિયાદીની માતા માલતી દેવીની તપાસ કરવામાં આવી હતી જ્યાં તેમણે ફરિયાદીની ઉંમર ૧૩ વર્ષ હોવાનું જણાવ્યું હતું. જો કે, તેણીની ઉલટ તપાસમાં, તેણીએ જણાવ્યું હતું કે તેના લગ્ન લગભગ ૨૦ વર્ષ પહેલાં થયા હતા અને તેના લગ્નના બે વર્ષ પછી મોટી પુત્રી (સુનીતા) નો જન્મ થયો હતો, અને તેના બે-ત્રણ વર્ષ પછી ફરિયાદીનો જન્મ થયો હતો. તેનો અર્થ એ થયો કે ઘટના સમયે ફરિયાદીની ઉંમર લગભગ ૧૫-૧૬ વર્ષની હતી. પરંતુ ફરિયાદીની ચોક્કસ ઉંમર વિશે કોઈ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે આ પૂરતું નથી. એવું લાગે છે કે ઓસ્ટ્રિફિકેશન ટેસ્ટ એક્સ-રે રિપોર્ટ છોકરીની ઉંમર સાબિત કરવા માટે પૂરતો નથી. વધુમાં, ફરિયાદીની માતા પણ ફરિયાદીની ચોક્કસ ઉંમર આપી શકી ન હતી. ફરિયાદી પક્ષે ફરિયાદીને તેની ઉંમર વિશે પણ કોઈ પ્રશ્ન પૂછ્યો ન હતો. આ તમામ હકીકતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટ યોગ્ય નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે ફરિયાદી પક્ષ વાજબી શંકાની બહાર સાબિત કરવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયો છે કે ઘટના સમયે છોકરીની ઉંમર ૧૬ વર્ષથી ઓછી હતી. તેથી, ઉચ્ચ અદાલતે ધાર્યું કે છોકરીની ઉંમર ૧૬ વર્ષથી વધુ હતી અને તે તેની સંમતિ આપવા માટે સક્ષમ હતી.

૧૬. ૬ સર્વોચ્ચ અદાલત અને આ અદાલત દ્વારા વિવિધ નિર્ણયોમાં નિર્ધારિત પર્માણો અને સુચનો ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદી પક્ષે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ આ મામલાને ખોટી રીતે હાથ ધર્યો હતો, જ્યાં ફરિયાદીની ઉંમરના સંબંધમાં રજૂ કરવામાં આવેલ એકમાત્ર પુરાવો ડેર ગ્રામ પંચાયતનું પ્રમાણપત્ર અને જન્મ અને મૃત્યુ રજિસ્ટરનો ભાગ પણ છે, જેનો અહીં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, જે પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્રની મહિલા સામાજિક કાર્યકરના સંસ્કરણ પર આધારિત છે, જેની પણ સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી નથી. ફરિયાદીના પિતાને પણ ઉપરોક્ત પ્રમાણપત્રના સંબંધમાં કોઈ પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો ન હતો. આમ, ફરિયાદીની ઉંમર શંકાના દાયરામાં છે અને સર્વોચ્ચ અદાલતે ધાર્યું છે તેમ, કોઈ પણ આરોપી ઠરાવ અંદાજે ઉંમરના આધારે થવો જોઈએ નહીં.

જો કોઈ વિદ્વાન એપીપીની રજૂઆત ધ્યાને લઈએ કે જેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ત્રીજા બાળકનો સંદર્ભ માત્ર એક ભૂલ છે અને ફરિયાદી અને ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૨ ના સંસ્કરણ મુજબ, તેનો જન્મ વર્ષ ૧૯૯૬ માં થયો છે અને તેની પુષ્ટિ ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૧૦ ના સંસ્કરણ અને તેણે આપેલા રેકૉર્ડથી થાય છે, આ અદાલત અનુસાર, આ ફરીથી ફરિયાદીની જન્મ તારીખનો ચોક્કસ પુરાવો નથી અને તેને વધુ મહત્વ આપી

શકાતું નથી. વધુ ખાસ કરીને, જ્યારે માતા-પિતા જે અદાલતમાં હાજર ન હતા તે પી. એચ. સી. કાર્યકરના સંસ્કરણના આધારે જન્મ તારીખ અને જન્મ નોંધણી વિશે અચોક્કસ હોય, .

જ્યારે આ વિષય પરના તથ્યોની સંપૂર્ણ શ્રેણીની તપાસ કરવામાં આવે છે, ત્યારે એક અસ્પષ્ટ વિગત બહાર આવે છે જે ફરિયાદીને જવાબદાર ઠેરવવા માટે પૂરતી શક્તિશાળી નથી.

૧૭. હવે, જો ફરિયાદીની વર્તણૂકની તપાસ કરવામાં આવે, તો તે રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવે છે કે તેઓ તેના નિવાસસ્થાનથી નહેર સુધી ગયા હતા, જ્યાં તેને મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તા દ્વારા લઈ જવામાં આવી હતી, જે તેના ઘરથી ૨૦ કિલોમીટરના અંતરે સ્થિત છે. તે પણ નોંધની બાબત છે કે જ્યારે તેણી પોતાના ઘરથી નહેર સુધી મુસાફરી કરતી હતી, ત્યારે રસ્તો વ્યસ્ત હતો અને તે ઉપરોક્ત રસ્તા પર મોટો વાહનવ્યવહાર હતો. ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા તપાસ કરાયેલા સ્વતંત્ર સાક્ષીએ પણ આ પાસાની પુષ્ટિ કરી છે. આ તબક્કે એ પણ નોંધવાની બાબત છે કે મહત્વપૂર્ણ સાક્ષીઓ, જેમના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા, તેમની તપાસ આઈ. ઓ. દ્વારા કરવામાં આવી ન હતી, એટલે કે સુરસંગજી અને સુરેખા, દંપતી, જેમણે મુખ્ય આરોપી-સંજયજી અને ફરિયાદીને રહેવા માટે જગ્યા આપી હતી, જે દિવસે ફરિયાદીને આરોપી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તા દ્વારા લઈ જવામાં આવ્યો હતો. તેમની જુબાની ખૂબ જ

મહત્વપૂર્ણ રહી હોત, કારણ કે તેઓ એ વ્યક્તિ હતા કે જેમણે ફરિયાદી પક્ષ અનુસાર, ફરિયાદી અને આરોપી-સંજયજીને રોકવાની વ્યવસ્થા કરી હતી. તે જ દિવસે તેણી પર બે-ત્રણ વખત બળાત્કાર કરવામાં આવ્યો હોવાનો આરોપ છે અને બીજા દિવસે રાત્રે લગભગ ૧૦ વાગ્યે તેણીને ફરિયાદી તરફે સાહેદ નંબર-૭ની માલિકીની જીપ કારમાં તેના ઘરે પરત મોકલી દેવામાં આવી હતી. ફરિયાદીએ ગુનાના સ્થળે આરોપી-સંજયજી અને વર્તમાન અપીલકર્તા સાથે જે સમય પસાર કર્યો હતો તે જોતાં, તે ખૂબ જ વિચિત્ર અને અસંભવિત છે કે એક છોકરી, જે અન્યથા, વિગતો વર્ણવવા માટે પૂરતી મોટી છે, જે તેણી પરત ફર્યા પછી હતી, તેણી સાથે કથિત રીતે કરવામાં આવેલા દુર્વ્યવહાર અને બળાત્કારના કૃત્ય વિશે કોઈ અવાજ ઉઠાવશે નહીં. જો, શરૂઆતમાં, તેણીના નિવેદન મુજબ, તેણીને આરોપી-સંજયજી અને અપીલકર્તા દ્વારા ધમકી આપવામાં આવી હતી, તો તે તેણીનું નિવેદન છે કે તેઓ પાટણ કોસ રોડ નજીક ઓટોરિક્ષામાંથી ઉતર્યા હતા અને નાસ્તો ખરીદ્યો હતો અને તે પછી પણ, ઓટોરિક્ષા ખરેખર ગુનાના સ્થળે પહોંચે તે પહેલાં નોંધપાત્ર અંતર કાપ્યું હતું.

વધુમાં, ફરિયાદીની વ્યક્તિ અથવા આરોપી-સંજયજી પર કોઈ ઈજાની ગેરહાજરી, જે તબીબી અધિકારીઓના રૂપમાં સ્વતંત્ર સાક્ષીઓના નિવેદનો દ્વારા સમર્થન આપે છે, જેમની ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી હતી. તેણીના કપડાંની સ્થિતિ અને આરોપી-સંજયજીની સ્થિતિ પણ આ ચુકાદાને

સમર્થન આપે છે. કેટલાક પ્રશ્નો, કે અલબત્ત જેને ઉલટ તપાસમાં, નકારી કાઢવામાં આવ્યા હતા, સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે મુખ્ય આરોપી-સંજયજી સાથે તેણીનો પરિચય અને તેના પછીના વર્તન પણ દર્શાવે છે કે તેણીનું નિવેદન સ્પષ્ટપણે ગુનાના સ્થળેથી પરત ફર્યા પછીનું વિચાર છે, જ્યાં તેણીને ગુનેગારો દ્વારા લઈ જવામાં આવી હતી. આ વર્તન મહત્વ ધારણ કરશે, કારણ કે, તેણી સગીર સાબિત થતી નથી, અન્યથા, તેણીની સંમતિના સિદ્ધાંતની સંમતિ/સંમતિના પાસા પર કોઈ અસર થતી નથી, જો ઉંમરના નક્કર અને નિર્ણાયક પુરાવા હોત.

૧૭. ૧ આ અદાલતના મતે, ફરિયાદી પક્ષ ફરિયાદીની ઉંમર સ્થાપિત કરવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ ગયો, અને તેથી, આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૬૩ અને ૩૬૬ હેઠળના ગુનાને વર્તમાન અપીલકર્તા અથવા પી. ઓ. સી. એસ. ઓ. અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળના ગુના હેઠળ ટકી શકાતો નથી, જે ઉશ્કેરણીની વાત કરે છે.

૧૭. ૨ વર્તમાન અપીલકર્તાને પોસ્ટો અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ આરોપી ઠેરવવામાં આવ્યો છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા, જ્યારે આ અદાલત એવું માને છે કે ફરિયાદી પક્ષે ફરિયાદીની ઉંમરને વાજબી શંકા વિના સ્થાપિત કરી નથી, અને તેથી, તે બાળકની વ્યાખ્યામાં નહીં આવે, જે પોસ્ટો અધિનિયમની કલમ ૨

(ડી) હેઠળ આપવામાં આવી છે, જેનો અર્થ એ થશે કે વ્યક્તિની ઉંમર ૧૮ વર્ષથી ઓછી છે. તેથી, વર્તમાન અપીલકર્તાની સજાને રદ કરવાની જરૂર છે.

૧૭. ૩ આ તબક્કે એ ઉદ્દેશ કરવો મહત્વપૂર્ણ છે કે ટ્રાયલ કોર્ટે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૬૩, ૩૬૬ અને ૩૭૬ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનામાં અપીલકર્તાની સંડોવણી અંગે રેકૉર્ડ પર કંઈપણ સ્પષ્ટ કર્યું ન હતું, પરંતુ માત્ર ઓપરેટિવ ભાગમાં તેને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૧૪ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે આરોપી ઠેરવ્યો હતો, જે નોંધપાત્ર ગુનો નથી અને જે કોઈ અલગ સજાની જોગવાઈ કરતું નથી.

આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૧૪ જણાવે છે કે જ્યારે પણ કોઈ વ્યક્તિ, જે ગેરહાજર હોય, તેને ઉશ્કેરનાર તરીકે સજા કરવામાં આવશે, જ્યારે તે કૃત્ય અથવા ગુનો કરવામાં આવે છે જેના માટે તે ઉશ્કેરણીના પરિણામે સજા પામશે, ત્યારે તેને માનવામાં આવશે.

૧૭. ૪ આ અદાલતના અભિપ્રાયમાં, વર્તમાન અપીલકર્તાને કાયદાની કોઈપણ જોગવાઈઓના કોઈ પણ સંદર્ભ વિના આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૧૪ હેઠળ આરોપી ઠેરવવા સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટ તરફથી સ્પષ્ટ ભૂલ હતી. તે એક સરળ ભૂલ હોવાનું માનીને, ફરિયાદી પક્ષના કેસનો મુખ્ય આધાર ફરિયાદીની ઉંમર ૧૮

વર્ષથી ઓછી છે, જે આ અદાલતે માન્યું નથી, અને તેથી, પોકસો અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ અપીલકર્તાની આરોપીતાને ટકી રહેવા માટે કોઈ પગ નથી.

૧૮. પરિણામે, આ અપીલ સફળ થાય છે અને તેને **મંજૂર** કરવામાં આવે છે. વિદ્વાન અધિક ન્યાયાધીશ સેશન્સ કોર્ટ, પાટણ દ્વારા વિશેષ પોસ્ટકો કેસ નંબર ૩૪ /૨૦૧૫ (૨૦૧૪નો જૂનો સેશન્સ કેસ નંબર ૨૨)માં તારીખ: ૧૦. ૦૯. ૨૦૧૫ ના રોજ આપેલ ચુકાદો અને હુકમ, ને **રદ** કરવામાં આવે છે અને તે વર્તમાન અપીલકર્તાને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૧૪ અને જાતીય ગુનાઓથી બાળકોના સંરક્ષણ અધિનિયમ, ૨૦૧૨ની કલમ ૧૭ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે આરોપી ઠેરવે છે. અપીલકર્તાને તેના જામીન બોન્ડ રદ કરીને અન્ય કોઈ ગુનાના સંબંધમાં જરૂરી ન હોય તો તેને **તાત્કાલિક** મુક્ત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે. અપીલકર્તા દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલ દંડની રકમ, જો કોઈ હોય તો, તેને **પરત** કરવામાં આવશે.

૧૯. આ તબક્કે, '**પવન કુમાર વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય**', એઆઈઆર ૨૦૦૩ એસસી ૨૯૮૭, વધુ ખાસ કરીને, ફકરા-૧૫ અને ૧૬, માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે, જેથી તે સુનિશ્ચિત કરી શકાય કે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં નિર્ધારિત પર્માણ બિન-અપીલ કરનાર આરોપી, એટલે કે સંજયજી

ઉર્ફેચકાજી સોવનજી ઠાકુરને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે. સંબંધિત અવલોકનો આ રીતે વાંચે છે:

“૧૫. રાજા રામ અને અન્યો વિરુદ્ધ એમ. પી. રાજ્ય (૧૯૯૪) ૨ એસ. સી. સી. ૫૬૮ના કેસમાં, તેમના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં આરોપીની આરોપીતામાં ફેરફાર કરતી વખતે, આ અદાલતે અપીલ ન કરનારા આરોપીઓને સમાન લાભ આપ્યો હતો, જેમની આરોપીતાને ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું અને તે જ અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી હતી અને તેની સામે કોઈ અપીલ કરવામાં આવી ન હતી.

૧૬. તાત્કાલિક અપીલમાં, બિન-અપીલ કરનાર આરોપી બલવિંદર સિંહનો કેસ, જેણે ક્યારેય આ અદાલતનો દરવાજો ખખડાવ્યો ન હતો, તે ઉપર ઉલ્લેખિત નિર્ણયોમાં આરોપી વ્યક્તિઓના કેસો કરતાં ઘણો સારો છે, જેમની અપીલ માટે વિશેષ રજા આપવાની અરજીઓ આ અદાલત દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી. આ કેસમાં, અમે એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છીએ કે ફરિયાદી પક્ષ બંને આરોપી વ્યક્તિઓ સામે વાજબી શંકાના આધારે તેનો કેસ સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો, જેનો અર્થ છે કે કોઈ પણ આરોપીની સજા શક્ય નહોતી. આ અદાલતે વારંવાર અવલોકન કર્યું છે કે અન્ય આરોપીઓની અપીલની

સુનાવણી દરમિયાન, જો અદાલત કોઈ નિષ્કર્ષ પર આવે તો કોઈ પણ આરોપીની સજા શક્ય નથી, એટલે કે અપીલ ન કરનાર આરોપી તેમજ જેની આરોપીતાએ અંતિમતા પ્રાપ્ત કરી લીધી હોય, ઉચ્ચ અદાલતના ચુકાદા સામે કોઈ અપીલ કરવામાં આવી ન હોય, તે નિર્ણયનો લાભ બિન-અપીલ કરનાર આરોપીઓને મળવો જોઈએ, તે હકીકત હોવા છતાં કે તેણે તેની આરોપીતાને સમર્થન આપતા ઉચ્ચ અદાલતના ચુકાદાને પડકાર્યો નથી કારણ કે આ અદાલતે સમાન પરિસ્થિતિઓમાં ન્યાયની વિફળતા ટાળવાના હેતુ માટે એક ન્યાયી દાખલો બેસાડ્યો છે. આ સંબંધમાં ચેલપ્પન મોહનદાસ અને અન્યો વિરુદ્ધ કેરળ રાજ્ય, એ. આઈ. આર. ૧૯૯૫ એસ. સી. ૯૦, દાંડુ લક્ષ્મી રેડ્ડી વિરુદ્ધના કેસોનો સંદર્ભ આપી શકાય છે. એ. પી. રાજ્ય (૧૯૯૯) ૭ એસ. સી. સી. ૬૯, બિજોય સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય, (૨૦૦૨) ૯ એસ. સી. સી. ૧૪૭, બુરુચરણ કુમાર અને અન્ય વી. રાજસ્થાન રાજ્ય જે. ટી. ૨૦૦૩ (૧) એસ. સી. ૬૦ અને સુરેશ ચૌધરી વી. બિહાર રાજ્ય (૨૦૦૩) ૪ એસ. સી. સી. ૧૨૮ જેમાં આરોપી ઠેરવવાની પુષ્ટિ કરતા ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ચુકાદા સામે અન્ય આરોપીની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે, આ અદાલતે તેને રદ કરી દીધી હતી કારણ કે તે જાણવા મળ્યું હતું કે ફરિયાદી પક્ષ તમામ આરોપી વ્યક્તિઓ કે જેમાં બિન-અપીલ કરનાર

પણ સામેલ છે, સામે પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો હતો, અને નિર્દેશ આપ્યો હતો કે બિન-અપીલ કરનાર આરોપીએ પણ તેની આરોપીતા સામે આ અદાલતમાં કોઈ અપીલ કરવાનું પસંદ કર્યું ન હતું છતાં પણ સમાન લાભ બિન-અપીલ કરનાર આરોપીને આપવામાં આવશે.

૧૯. ૧ તેથી સંબંધિત જેલ સત્તાધિકારી આરોપી-સંજયજીને આ અપીલના પરિણામની જાણ કરશે જેથી જ્યાં સુધી તેની આરોપી ઠેરવવાની વાત છે તે બાબતે તે ભવિષ્યમાં શું કરવું તે નક્કી કરી શકે. વધુમાં, જો દોષી-સંજયજીને કોઈ કાનૂની સહાયની જરૂર હોય, તો જેલ સત્તામંડળ પણ તેના માટે યોગ્ય વ્યવસ્થા કરશે.

રેકર્ડ અને પ્રોસીડીંગ્સ ને સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટમાં તરત પરત મોકલવામાં આવે. પત્તર્યક્ષ બજવણીની મંજૂરી છે.

(એમ. એસ. સોનિયા ગોકાની, જે.)

ઉમેશ

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*